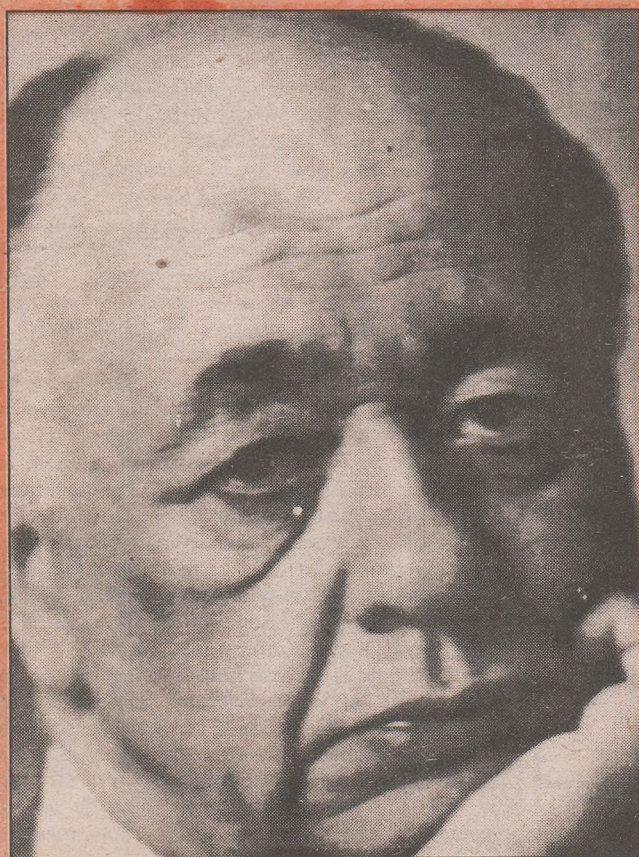

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 7 (216), serie nouă. Miercuri 22 februarie 1995. Preț: 500 lei

EUGEN IONESCO ȘI EXCESUL DE RĂU

● Un eseu de Cornel Ungureanu

CONSPIRAȚIA IPOCRITILOR

OCCIDENTALIZAREA LUMII

Eduardo Mendoza:

ANUL

POTOPULUI

9.7.95

Țara arde și Păunescu se piaptănă

● Am scris nu o dată despre disperarea și sărăcia în care se zbat oamenii de cultură, adevărații oameni de cultură, nu culturnicii pudrați sau lingușitorii prezidențiali, ieri ca și azi, în aceeași formă (!), despre indiferența guvernanților și tăcerea parlamentarilor când arta românească agonizează. În vreme ce reviste binecunoscute pier sau sunt pe punctul de a dispărea, fițiuci imunde prosperă (deși nu se vând!), oferă zeci de premii aserviților și-și cheamă colaboratorii (!) la palatul Elisabeta, pentru a se da în spectacol și ospeții. Un alt fel de **Cântare a României** bate recordurile.

● Situația hilară își are rădăcinile, paradoxal, chiar în Parlamentul țării, căci aici se află câțiva inși netemperați, adică înflăcărați, iar cel mai violent și cel mai gălăgios e – nu se putea altfel! – Adrian Păunescu, sluga ceaușistă de ieri, sluga cotroceneană de azi, care ține să-și plaseze personalitatea pe toate canalele. Nu l-am auzit niciodată plângându-se de faptul că artiștii au pensii de mizerie, n-a susținut niciodată finanțarea debutanților, în schimb, când interesele – personale! – i-o cer, intră în jocuri, tună și fulgeră, gesticulează, aruncă fraze sforăitoare, întoarce miniștri de la microfoane. El, omul conștiinței zero, în absența oricărui mandat moral, terorizează de la o vreme **Senatul**, profitând de ținuta-i supraponderală și de gingășia unor autori care nu vor să-i cunoască răceala șenilelor.

● Am ascultat, întâmplător, o interpelare parlamentară în care bardul de Bârca l-a somat pur și simplu pe un secretar de stat de la Ministerul Culturii să-l aniverseze, în stilu-i caracteristic, adică bombastic și, eventual, planetar, pe Grigore Vieru, folosind banii ministerului mai sus pomenit. Toată scena, văzută, trebuie să fi fost de un ridicol inimaginabil. Până și Mihai Ungheanu, pe aceeași baricadă cu A.P., s-a jenat de propunerea ultimativă, dar n-a putut să-și ocupe locul în sală până n-a lăsat o promisiune la microfon. I-o cereau nu numai

interesele de partid!

● Ajunși aici, cineva ar putea crede că avem de plătit vreo poliță poetului basarabean. Eroare. Cât e de genial, cum îl decretează A.P., nu știm nici noi și nici contemporanii săi, fiindcă, se pare, istoria literară are un rol determinant aici. Că are o scriere desuetă și că apare pe acolo pe unde simte că mai poate trânti un discurs – mereu același – iar ne lasă impasibili. Tot alții îi vor stabili locul în tabloul de valori. Alțeva am vrea să scoatem în evidență. În ianuarie al acestui an, marele cărturar și mesager al literaturii române în Occident, chinuit cândva prin închisorile comuniste, Nicolae Balotă, a împlinit 70 de ani. De ce n-a țipat Adrian Păunescu spre Ministerul Culturii pentru a fi omagiat acest admirabil Profesor? Dar nu-i singura personalitate uitată de cei care împart omagiile, sub ochiul vigilant al bârcanului. Iată datele de naștere ale câtorva: Nicolae Breban (1.02.1934); Șt. Aug. Doinaș (26.02.1922); Fănuș Neagu (5.04.1932); Geo Dumitrescu (18.05.1920); Mircea Ivănescu (26.03.1931); Adrian Marino (5.04.1921); Constantin Țoiu (19.04.1923). De ce n-a scuturat A. P. microfoanele în preajma zilelor de naștere ale acestor mari scriitori? Simplu: în rușinoasa emisiune pe care i-a dedicat-o Mihai Tatulici, Adrian Păunescu n-a fost **apărat** de nici unul din aceștia, ci **numai** de Grigore Vieru. Și, după cum lesne se observă, serviciile se plătesc. Jenant!

● Revenim la sărbătorirea lui Grigore Vieru. Uniunea Scriitorilor nu-l va trece cu vederea. E și el, ca atâția alți scriitori, stimabil, o prezență în cultura română care nu trebuie omisă. Numai că înhăitarea cu nostalgicii comuniști, cu slugile ceaușiste, ivirea sa pe la toate sindrofiile acestora nu pot fi neobservate. Vorba aceea: spune-mi cu cine te însoțești ca să-ți spun cine ești! Poate, între timp, Grigore Vieru va mai medita la menirea sa în literatura română. Că avem nevoie de opera sa. La mulți ani!

Scriitori și ziaristi

de NICOLAE PRELIPCEANU

Ani de-a rândul, zeci de ani, fiind ziarist, trebuia să scrii nu ce vedeai, nu ce aflai, ci, mereu și mereu, ceea ce hotărâseră dinainte „partidul și guvernul”. Astfel încât, vrând-nevrând, ziaristii deveniseră niște artiști, „ficionari”, cum spune într-o proză Radu Cosașu. Vai de-așa artă! Dar ei semănau cu artiștii prin aceea că nu mai practicau obiectivitatea, atâta câtă e dată omului, ci, dimpotrivă, o stranie subiectivitate „îi mâna pe ei în luptă”. Scriau ce-ar fi trebuit să fie conform programului partidului și nu ceea ce era în realitate. Or, artistul, scriitorul, nu descrie lumea cum i se pare lui?

De prin decembrie '89, și gazetarii au dobândit dreptul de a scrie ce văd, ori ce li se pare că văd. Iar mulți scriitori au devenit ziaristi, ca să trăiască în continuare. Se presupune, deci, că au făcut efortul de a se obiectiva, relatând – cu alte cuvinte – ceea ce constată cu propriii lor ochi, ceea ce înțeleg cu propria lor minte. Dar, vai, prea adesea citim articole de ziar care descriu ceea ce noii ziaristi cred, nu ceea ce văd și aud. Nu contest că e vai de ziaristul care nu are nimic în cap, dinainte. Ce vede **nu** înțelege și asta citim prin ziarele patriei în fiecare zi. Dar mai citim și textele celor pe care ceea ce au ei dinainte în cap nu-i lasă cu nici un chip să descrie o banală adunare generală, bunăoară a Uniunii Scriitorilor. Aici, adversitățile, antipatiile, apartenența la coterii, digestia incompletă a unor zvonuri bine plasate de unii și de alții nu-i lasă pe bieții scriitori și jurnaliști să scrie ce văd. Adică ei aud tot timpul, ca Bulă din bancul pre-decembrist cu „nu văd ce aud”, altceva, glasul de sirenă al subiectivității lor, ori a altuia mai tare decât ei, în locul sunetului, mai banal, mai simplu, al realității. Că nu-și pierd pâinea e numai pentru că în România s-a ținut o pânză deasă de subiectivități, zvonuri, calomnii, minciuni sfruntate, peste întreaga realitate, încât un fleac de adunare generală a scriitorilor nu interesează nici măcar pe participanți. Dar, atenție, frați scriitori-ziaristi subiectivi, va trebui să vină și momentul adevărului. Și-atunci, vai de voi!

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Lucafărul
- Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*), Marius Tupan (*redactor șef*), Ioan Es. Pop (*secretar general de redacție*), Alexandru Spânu (*redactor*), Olivia Marcu (*secretariat*), Maria Burcă (*curier*), Florin Țone (*fotoreporter*)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 659.67.60.

Cont: Agenția Credit Bank, sector 2, nr. 40.10.11.50.16 (lei) și 40.20.11.50.12.16 (valută)

Tehnoredactare computerizată:
INFO G.I.P.

Manuela Drăghici, Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

de PETRE STOICA

● „Dacă mai scoate o carte, Ion Iliescu riscă să devină o Sandra Brown a românilor”. (**Evenimentul zilei**) ● CORNELIU COPOSU: „Mă lipsesc de plăcerea de a da fața cu președintele Iliescu”. (Din declarația apărută în **România liberă**) ● OVIDIU NAHOI: „Guvernul a declanșat «purificarea politică» în administrația locală”. (**Expres**) ● „Vampirii invadează România”. (**Revista fenomenelor paranormale**) ● TUDOR OCTAVIAN: „De ani de zile, Capitala României se îngroapă încet, încet în jeg”. (**România liberă**) ● MIRCEA MIHĂIEȘ: „PDSR-ul este un partid de iluzioniști”. (**România literară**) ● ANDREEA ORZA: „Fane Spoitour nu este membru al filialei SAI PDSR”. (**Tineretul liber**) ● „Deoarece a furat numai o jumătate de miliard, Tribunalul din Buzău l-a pus în libertate pe Gerald Gorduna. Cauțiunea depusă – o sută de mii lei”. (**Adevărul**) ● S.R. ICĂ: „Vadim Tudor a uitat să-și achite toate notele de plată de la restaurantele din Poiana Brașov”. (**România liberă**) ● LIVIU GHICEANU: „Nivelul de trai crește doar pentru guvern”. (**Expres Magazin**) ● SERGIU NICOLAESCU (senator PDSR): „Dacă ați fost vreodată în Occident, veți vedea că se trăiește și mai greu”. (Cf. **Academia Cațavencu**) ● DORINA BĂEȘU: „Referindu-se la faptul că Guvernul a alocat pentru Sănătate numai 2,5% din PIB, **Francisc Barany**, președintele Comisiei de specialitate, a fost de părere că «niciodată de la Burebista încoace medicina n-a fost mai săracă»”. (**România liberă**)

● VALENTIN BOERU: „Până în ziua când nu vor mai avea motive, românii continuă să fugă din țară pe orice cale”. (**Zig Zag**) ● OCTAVIAN PALER: „Desigur, Securitatea nu era unica sursă a răului, dar ea era forma instituționalizată a terorii. Înainte de a dărâma biserici și sate, teroarea a dărâmat în noi capacitatea de a ne purta firesc și de a avea relații firești. Am fost transformați în actori ai unei farse”. (**România liberă**) ● TIA ȘERBĂNESCU „...câtă vreme crimele nu sunt pedepsite ci dimpotrivă, se laudă singure, e limpede că ucigașii din istorie n-au dispărut: viermuiesc deghizați în oameni”. (**Cotidianul**) ● SIMONA POPESCU, DANIEL UNCĂ: „Bălciul anunțat al unei aniversări/Cinci ani de la constituirea CPUN”. (**România liberă**) ● ANCA ALEXANDRESCU, ANCA HRIBAN: „La închiderea ședinței (CPUN, n.n.) numărul celor care au rezistat depășea cu puțin 20. Atunci a luat cuvântul Ion Brătianu”. (**Ziua**) ● ELENA BĂRZU: „Pentru 20 de litri de pelin, un țăran și-a închiriat, pentru două nopți, concubina unui cârciumar”. (**Ev. zilei**) ● AM Press: „Cărțile furate de la BCU au ajuns la C.V. Tudor”. (**Cotidianul**) ● TUDOR OCTAVIAN: „Dacă (...) Funar spune o tâmpenie vineri, 27 ianuarie, la ora 17,28 fix, faptul ține de o anume strategie a evoluției spitei umane”. „E sigur că Funar va mai spune prostii, cu un larg ecou internațional, de o inestimabilă valoare teoretică și practică”. (**România liberă**) ● Potrivit cercetătorilor americani, masturbarea este cea mai sigură formă de sex”. (**Ev. zilei**)

Strategia integrării

Integrarea europeană, acum, când România a devenit membru asociat al Uniunii Europene, presupune elaborarea unei strategii speciale, pe termen mediu (până la două decenii), care să configureze nu doar prioritățile de dezvoltare a societății românești în ansamblul ei ci și tabloul de „referenți” ai fiecăruia din domeniile vieții sociale. Oricât le-ar părea unora de ciudat – mai cu seamă celor care privesc integrarea europeană ca pe o exclusivitate economică, politică și financiar-contabilă – din strategia aceasta nu trebuie să lipsească domeniul Culturii, implicat Artele și Literatura alături de ele. Dacă acceptăm – cum ar fi corect – integrarea europeană nu numai ca pe o sincronizare a realității economiei românești la realitatea economiei din țările vest-europene dar și ca pe o participare, comunicare, exprimare a realității spirituale românești în contextul vieții spirituale a continentului, vom înțelege mai ușor de ce este nevoie și de o strategie culturală în procesul integrării. E o banalitate poate ideea că imaginea culturală a unei țări este o premiză necesară, chiar dacă nu suficientă, pentru o justă conturare a imaginii globale a țării respective în ochii străinătății. Mai mult, se cunosc nenumărate cazuri de-a lungul istoriei moderne

de LAURENȚIU ULICI

când imaginea culturală a facilitat sau, dimpotrivă, obstaculat relațiile extra-culturale, inclusiv economice, ale unei țări cu altele. Consider că, la această oră a istoriei, vechea ierarhie care face din cultură a cincea roată la căruța evoluției sociale nu mai poate fi acceptată nici măcar statistic întrucât în majoritatea țărilor vest-europene produsul cultural e deja asimilat în clasamentele de performanță ale economiei. Pe de altă parte megatendința globalistă a societății de azi, fie că-i spunem post-istorică sau post-modernă sau post-industrială, obligă și o societate în tranziție, cum e a noastră, să-și rectifice mentalitatea dacă vrem ca integrarea europeană să nu fie un pseudonim al marginalizării de tip colonial. O strategie dreaptă a integrării culturale va fi aceea care va îngădui crearea de rețele prin care produsul cultural autohton să intre în dialog formativ și competitiv cu produsul similar al convivilor europeni și va limita la maximum accesul în aceste rețele al produselor care ar putea fi reperate ca exotice dincolo de spațiul spiritual românesc. Cu alte cuvinte ceea ce ar trebui să primeze într-o atare strategie a integrării ar fi atributele europene ale creativității noastre culturale, originalitatea

contribuției noastre la definirea modelului cultural european iar nu extravaganța, exotismul sau pitorescul suficient sieși. Privită astfel integrarea culturală nu va însemna nici renunțarea la amprenta națională a spiritului nostru creator dar nici supralicitare grandomană a specificului de fază etnografică. Firește, cei chemați să elaboreze această strategie a integrării trebuie să fie chiar creatorii de cultură, nu politicienii și cu atât mai puțin administratorii culturii. Dar pentru ca ea să fie practicabilă – presupunând că va fi bună – este necesar, de pe acum, să reconsiderăm întreaga politică culturală a momentului, ceea ce semnifică, pe de o parte, stoparea procesului recentralizării la nivelul administrației culturale și, pe de alta, întărirea, pe baze axiologice, a circulației produsului cultural românesc în Europa. Exigența dintâi impune o altă concepție asupra rosturilor Ministerului Culturii, pe când pentru cea de a doua e nevoie ca structurile deja existente să fie sprijinite financiar și programatic printr-o reală politică de stat în domeniul promovării culturii române în lume, în primul rând în lumea europeană. Fără îndeplinirea acestor premise, strategia integrării va fi impracticabilă chiar dacă, teoretic, ar fi fără cusur. À bon entendeur, salut!

minimax

Provocarea europeană (II)

La întâi februarie, deci în chiar ziua intrării în vigoare a Acordului de Asociere a României la Uniunea Europeană, gândindu-l în perspectivă, ca moment premergător *aderării* la U.E., (mă întrebam dacă nu cumva evenimentul (cum i s-a zis, „istoric”) ar trebui să fie apreciat ca (încă) un **motiv de îngrijorare**, mai curând decât prilej de euforie, așa cum, unanim, s-a reacționat în mass-media. O întrebare desigur retorică și am rămas dator cu argumentația unei asemenea viziuni/interpretări ce, eventual, ar putea să pară total anapoda, frizând un *nihilism* de „Gică contra”. Deși cu sfiițiune, în continuare voi încerca, totuși, a-mi susține punctul de vedere și dea Domnul să mă înșel!

Așadar, ceea ce dintru început îmi pare indubitabil, deci premisa fundamentală a raționamentului este că **actuala Putere din România a blocat și blochează voluntar, programatic integrarea totală a țării în universul/lumea occidentală**, în pofida tuturor declarațiilor și chiar a „mutărilor” ce par să aibă o semnificație contrară, să le zicem pan-

de ȘERBAN LANESCU

occidentale ori pan-europene și care, de fapt, nu sunt altceva decât *șmecherii* pentru obținerea de profituri economice sau politice, ilicite. Altfel și poate încă mai exact este că cei care dețin într-adevăr acum puterea în România sunt, totuși, interesați într-o anumită integrare europeană, dar **numai parțială**, o integrare, dacă s-ar putea, cumva, într-o **periferie a Europei** (mai pe românește i s-ar spune *mahala*), adică acolo unde standardele politice, juridice, economice, ecologice și sociale ar fi *comode* astfel încât actualii diriguitori și clientela lor mafiotă să poată „țâia și spânzura” în voie, beneficiind însă și de ceva „avantaje europene”. Totodată, nu este deloc exclus ca evoluția într-o asemenea direcție să fie de asemenea acceptată, ba chiar și preconizată prin alte „părți” decât în România. Ah, geopolitica! Probabil, afla-vom cu certitudine cum stăm nu peste prea multă vreme, atunci când se vor fi trasat noile frontiere ale N.A.T.O. (Din păcate, din ce se „aude” deocamdată – desigur, nu din ce se-aude la televizările T.V.R. ce au

atâta grijă de liniștea noastră! – semne prea bune n-ă vin dinspre Occident, vezi, bunăoară, declarațiile d-lui Corneliu Coposu după vizita în S.U.A.). Conchizând dară, date fiind caracteristicile economice, tehnologice, legislative, culturale etc., actuale și, mai cu seamă, luând în considerare viitorii posibili ce pot fi atribuiți actualii guvernării, **aderarea României la Uniunea Europeană este exclusă**. Recunoașterea ca atare a acestei situații indică două perspective alternative logic posibile: (1) constituirea unei **configurații politico-economice și culturale europene**, având însă o *mahala* unde să aibă „drept de ședere” și țări ca România-așa-cum-este-guvernată-acum; (2) constituirea unei **Europe unitare** – perspectiva în care, fie (2a), **România va fi plasată dincolo de linia de demarcație**, rămânând în seama și în grija „marelui prieten” de la Răsărit, fie (2b), se va întâmpla ceva important în, sau, Doamne ferește!, cu România, doar astfel fiind posibilă o integrare în *acea* Europă. Or, influențarea de la București a evoluției – în sens (1) sau în sens (2) – este, de bună seamă,

dacă nu chiar deloc posibilă, atunci, cu siguranță, fără prea mare însemnătate, „jocul” făcându-se precumpănitor altundeva. Deci *de-o fi una, de-o fi alta, ce e scris și pentru noi...* Atâta doar că, lesne de sesizat, dintre toate variantele doar una nu este nefericită: **Când, dacă (2), atunci (2b)**. Într-un asemenea scenariu este însă conținut un ditamai semnul de întrebare. Căci **numai (2b) printr-o schimbare în iar nu cu România este alternativa la care te poți gândi fără frisoane**. Ajungându-se astfel la premisa de la care am plecat.

Deocamdată, în acest stadiu, al **afilierii** doar la Uniunea Europeană, actualul mod de guvernare al României este, încă, tolerabil, iar deținătorii puterii sunt, încă, acceptați diplomatic în Occident ca parteneri de dialog, așa cum, probabil, ar fi acceptați și într-o eventuală variantă (1). În varianta (2) însă, mai departe, alternativa (2b) este imposibil de gândit fără că, premergător, să se fi produs o schimbare politică radicală, schimbare datorită căreia s-ar putea reduce ceva din handicapul României față de celelalte foste state comuniste și, mai mult decât atât, ar fi garantată în perspectivă o ireversibilă evoluție democrat-liberală. Se (mai) poate, oare, întâmpla așa ceva în România? Cum? Greu de răspuns rațional la asemenea întrebări. Ce poate fi totuși perceput cu oarece certitudine (așa cum încerca voi să arăt peste o săptămână) este că, ciudat cumva, dar **trecerea timpului nu are efect benefic ci, dimpotrivă**.

Radu Aldulescu: AMANTUL COLIVĂRESEI

Un șir de decăderi morale și sociale bănuie acest roman al dezabuzării. Fiii ziaristului Grigore Cafanu (un activist comunist stupid și îngust la minte) fac și pe dracu-n patru pentru a se elibera din corsetul social în care au avut neșansa de a fi zămislîți. Costel se va deceda prin ascensiune păguboasă: va urma patru facultăți, dar ascensiunea sa se va dovedi pur platonice, el rămânând un fel de „împușcă francul”; Nicușor, mezinul, o va șterge în America, de unde va trimite ceva bani pentru achiziționarea minunățiilor din shop-uri; în fine, Mite – personaj excelent realizat – va alege sfânta cale a răzvrătirii: după o copilărie dominată copios de precocitate erotică, prin care va scandaliza false pudori ale unei burghezii de nuanță stacojie, va trece prin armată, gustând din plin marasmul răcănesc, își va consolida – la propriu, efortul având o clară destinație compensatorie – musculatura prin săli de box, va ajunge muncitor calificat la „douăștrei”, în paralel se va dezvăța până în pânzele albe, împingându-și trupul chiar și în mlaștina homosexualității (ar fi de amintit și Giani, o contrapondere aparentă a lui Mite, dublură suspectă prin edulcorarea acțiunilor), totul este făcut cu premeditare, într-un șirag de acțiuni-tentative menite a contrazice destinul ineluctabil, marcat de slinul vulgarității. Vendetele tuturor sunt sortite eșecului, efortul de smulgere din smârc înfundându-i și mai abtîrit într-o tristețe de necontrazis, cu iz fetid.

Mai puțin violent în plan formal decât Balamuc al lui Caius Dobrescu, Amantul Colivăresei este, totuși, mai convingător, mai obsedant, în ciuda unor imperfecțiuni de construcție și de dozare a tonului. (Editura NEMIRA, 4.000 lei)

Alina Diaconu: PENULTIMA CĂLĂTORIE

Dacă despărțirea fără întoarcere de meleagurile natale sugerează un anumit fel de moarte (Partir, c'est mourir un peu, nu-i așa?), cumva similară cu ultima, definitivă călătorie, atunci titlul romanului devine ușor descifrabil. Cartea are o tentă autobiografică – Alina Diaconu a părăsit România în 1959, pe când avea doar 13 ani, stabilindu-se în Argentina, unde a făcut o frumoasă carieră literară, cartea de vizită a scriitoarei recomandând șapte titluri; drumul spre locurile exilului definitiv, în tren, îi prilejuiește recompunerea mentală a unei țări-lagăr, desfigurată de monstruoșitate pe care sufletul fraged le-a înregistrat cu acuitate. La fel de acute i s-au imprimat în fibrele sufletului și frustrările determinate de absența căldurii materne și de prezența – deseori demolatoare – a tatălui, re-privit printr-o prismă supradimensională. Romanul curge lin, într-o tonalitate extrem de sensibilă, dar suferă de lipsa denivelărilor, este mult prea analitic, reproș adus deseori cu îndreptățire prozei feminine, scrise la o tensiune scăzută, cu aparențe – doar – de abisitate. (Editura UNIVERS, 2.700 lei)

Virgiliu Zbăganu: SECOLUL XXI VA FI COMUNIST SAU NU VA FI

Deoarece l-a călcat trenul acum doi ani și jumătate, despre omul Virgiliu Zbăganu nu vom pomeni decât rugându-l pe Dumnezeu să-l ierte! Despre „ideologul” Zbăganu, însă, ar fi câte ceva de spus. Cărțuia sa, post-mortem apărută prin purtarea de grijă a câtorva tovarăși, de fapt, o culegere de articole și interviuri apărute prin presă –, reprezintă un elogiu adus comunismului „cu față umană”. Trecând peste contradicția flagrantă conținută în termenii sintagmei, voi extrage câteva aberații scrise sub comanda unei minți ori ticăloase, ori tâmpite: este elogiat un posibil comunism democratic, dar cum ar fi posibil un asemenea regim când, prin definiție, comunismul reprezintă o caracatiță socială, sufocând în manieră deschis totalitară, sugrumând orice formă de opoziție, fără de care democrația nu poate via? Sunt invocate, apoi, unele avantaje economice și sociale promovate de comunism (cum ar fi bruma de protecție socială), dar se uită deliberat prețul imens plătit pentru această „favoare”, (de fapt, un praf în ochii lumii), se uită moneda de schimb: privarea de orice inițiativă personală, robotizarea individului, schematizarea sa, introducerea în același recipient a inteligentului și a abderitului, a harnicului și a leneșului, a cinstitului și a lichelei. Zbăganu împoașcă cu noroi „Memorialul Durerii”, susținând că numai ei, comunistii, trebuie să-i judece pe criminalii creștuci cu griă în pepiniera proprie; culmea, cine a văzut ochi de corb scos de corb, cine a semnalat un singur gest de dreptate politică emanat de la „justiția” roșie?! Inepțiile ating paroxismul când se vorbește de posibilitatea coexistenței comunismului cu alte ideologii, de posibilul binom comunism-economie de piață! Și, ca să ne apuce plânsu-râsu, Zbăganu declară – concesiv, desigur – o împăcare deplină a comunismului cu religia. Bravos! Mai lipsește apariția unui Partid Comunist Român Creștin-Democrat și halimaua e perfectă!

Lăsând gluma la o parte, maculatura lui V.Z. (prefațată, cu elogiile de amantă bine încălzite, de către fostul-actualul-viitorul ideolog Eugen Florescu) înseamnă un scuipat aruncat pe obrazul unui întreg popor mutilat de un regim valpurgic, echivalează cu o profanare a memoriei miilor și miilor căzuți în înțeleștarea anticomunistă. Rușine! (Editura PLANETA, 1.200 lei, «cât un kil de ceapă la Mizil!»)

Victor Moise: MIȘCAREA LEGIONARĂ ȘI CREDINȚA STRĂMOȘEASCĂ

Iată și o scriere despre legionari, care caută să demonstreze compatibilitatea (contestată!) dintre naționalismul mișcării și credința creștină. Ca element de unicitate în ansamblul mișcărilor naționaliste din întreaga lume, este invocat faptul că legionarismul s-a structurat pe învățătura creștină, valorificând mai ales tradiția creștină românească și, totodată, propunându-și realizarea creștinului autentic; argumentele utilizate de autor sunt textele biblice devenite literă de foc pentru legionari, precum și reamintirea unora dintre acțiunile pozitive ale legionarilor, acțiuni izvorâte din aceeași adevărată credință și din dorința de a apăra și ca un lanț de contrareacții la o serie de măsuri cu adevărat blamabile luate de autoritățile timpului cu scopul nimicirii Legiunii. (Există aici un adevăr!). Nu este locul să insistăm asupra justetei ori injustetei nu atât ale doctrinei legionarilor, cât ale faptelor lor. (Disocierile vor trebui, totuși, operate într-un târziu.). Îmi permit doar o remarcă: greșeala de căpătâi a ideologiei legionare a apărut în clipa în care s-a încercat înregimentarea unui popor întreg sub flamura credinței împinsă la extrem, știut fiind faptul că românul – repet o constatare miezoasă a părintelui Gala Galaction – nu este atât credincios, cât, mai degrabă, superstițios. Or, dintr-un material destul de... ductil nu vei putea făuri o sabie de Toledo! Mioritismul înseamnă fatalism, nu fanatism. În fine... (Editura MAJADAHONDA, 2.000 lei)

Claude Karnoouh: ADIO DIFERENȚEI. ESEU ASUPRA MODERNITĂȚII TÂRZII

Troțkist în tinerețe, etnologul francez scrie o carte pe care o vrea plasată „nici la dreapta, nici la stânga, ci deasupra” (aici apelează la Jünger); și totuși, eseuul său – strălucitor, distins și, pe alocuri, surprinzător de poetic – se plasează la o stângă sui generis, utopică, atacurile la adresa capitalismului necunoscând voalarea. (În paranteză fie scris, i-ar fi fost necesar măcar un an de „degustare” a „deliciilor” oferite din plin de „paradisul” comunist!). Dar care este diferența de care își ia adio? Ei bine, nu este vorba de deosebirea dintre capitalism și comunism, ci de o alta, mai subtilă: materialismul atroce al epocii ar fi fagocitat o anumită porțiune spirituală prezervată de arhaism în parametrii umanului, lansând în prim plan legile economiei de piață, în care Karnoouh nu vede decât o iluzie a democrației adevărate. Soluția salvatoare – pentru individul de rând, dar nu numai – ar fi doar retragerea într-o autonomie a sinelui.

Demonstrația este falsă, concluzia așijderea. Karnoouh nu reprezintă nimic altceva decât tipul paseistului, interesant în planul speculațiilor, imposibil de acceptat sub raport pragmatic. Asemenea gânduri nu fac decât să demobilizeze, așternând – inconștient, sper! – un covor roșu sub cizmele grăbite ale primitivismului de stânga. (Editura DACIA, 950 lei)

Anticariat

André Schwarz – Bart, LE DERNIER
DES JUSTES, Ed. Le Seuil, Paris, 1959

Document patetic vizând ororile războiului, dar, mai ales, hidoșenia universului concentraționar, romanul începe cu o scenă de coșmar (la 7 mai 1279, în fața unei frumoșii feminine din Londra, un evreu este asasinat prin răsucirea unui pumnal în beregată) și se sfârșește cu o secvență de coșmar colectiv, petrecută în perioada nazismului (prizonierii ghettoului din Stillestadt sunt scăldați într-o baie de sânge, ca represalii la asasinarea consilierului von Rath, crimă comisă la Paris). O perioadă întinsă de timp, pe durata căreia se desfășoară un șirag de persecuții exercitate asupra evreilor, asupra „oamenilor drepti”, noțiune prin care evreii îi definesc pe acei indivizi (tot evrei, firește!) aleși de Dumnezeu să își asume nenorocirile și păcătoșeniile acestor lumi. De fapt, romanul emană o întrebare filozofică referitoare la sensul nenorocirilor și al suferințelor atroce, aici fiind deja depășit – volens, volens – spațiul iudaic, extinderea la globalitatea umanității devenind străvezie. Și neserară.

Roman ideologic, dar și de dragoste (splendide pagini închinare unor cupluri care, prin diamantul sentimentului, reușesc să vestejească un destin mai mereu însângerat – a se vedea cuplul Ernie și Golda), Le dernier des justes reușește să se edifice într-un elogiu solemn, viril, împins inteligent până la granița teritoriului metafizic – adus marelui celui care poate fi distrus, dar niciodată învins – Omul.

Cartea a fost încununată, în anul 1959, cu laurii premiului Goncourt.

Anticariatul Scala, 4.000 lei

top 5

LIBRĂRIA KRETZULESCU

- Daniel Beresniak, Francmasoneria în Europa de Est
- Philippe Séguin, Ludovic Napoleon cel Mare
- Radu Aldulescu, Amantul Colivăresei

LIBRĂRIA SADOVEANU

- Alina Diaconu, Penultima călătorie
- Olivier Mongin, Teama de vid
- Caius Dobrescu, Balamuc sau pionierii spațiului

LIBRĂRIA EMINESCU

- Radu Aldulescu, Amantul Colivăresei
- Caius Dobrescu, Balamuc sau pionierii spațiului
- Alina Diaconu, Penultima călătorie

LIBRĂRIA ALFA

- Ovidiu Drimba, Istoria culturii și civilizației (vol. 4)
- G. Brătescu, Freud și psihanaliza în România
- Olivier Mongin, Teama de vid

LIBRĂRIA DIN BD. 1 DEC. 1918, NR. 53

- Caius Dobrescu, Balamuc sau pionierii spațiului
- Alina Diaconu, Penultima călătorie
- Radu Aldulescu, Amantul Colivăresei

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate (dar, și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

ALEXANDRU GEORGE

Capricii
și treceri
cu gândul
prin spații

EDITURA
ALBATROS

Glose și controverse

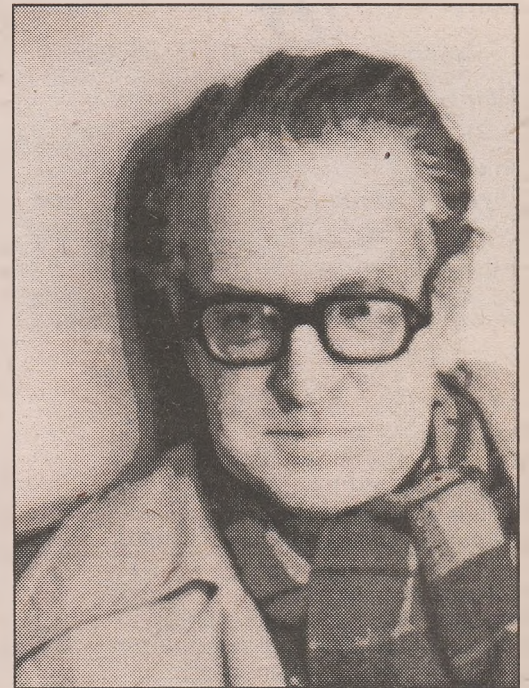
Alexandru George: *Capricii și treceri cu gândul prin spații*,
Editura Albatros, 1994

de DAN CRISTEA

În aceste texte, în care revelația de sine și „epica” biografică joacă un rol extrem de important, este un personaj complex, cu multe pierderi, deposedări și frustrări la activul său și în raport cu vremurile trecute, și care își privește existența, amar-lucid dar nu înfrânt, ca pe „o viață de om, așa cum n-a fost”. Textul cu acest titlu, de la paginile 183 – 18, e sugestiv pentru mai buna înțelegere, situare și receptare a lui Alexandru George, pe a cărui evoluție intelectuală și scriitoricească timpurile și-au lăsat o grea amprentă, forțându-i retragerea într-un „exil interior” și într-o viețuire „catacombă” vreme de două decenii. Nu puține dintre „intransigențele” și singularizările scriitorului care se simte „necifit” și rău înțeles se explică și astfel.

Abordând în *Capricii și treceri cu gândul prin spații* probleme de critică și creație, de judecăți de valoare și judecăți de existență în marginea unor scriitori comentați (Caragiale, G. Călinescu, Mircea Eliade, Arghezi, Marin Preda, Horia Lovinescu, Al. Ivăsiuc, Radu Petrescu, N. Noica, S. Steinhart, Șerban Cioculescu, dar și Remy de Gourmont sau Arthur Koestler), chestiuni de mentalitate, de doctrină politică, de cultură și civilizație românească, mai totul cum spuneam, pe un fond „epic”, de povestire și evocare, Alexandru George se dovedește foarte generos și în ce privește propria definire de gust și preferințe, de filiație, demers și atitudine spirituală. Ajunge astfel să deschidem volumul la pagina 9, pentru a afla că, pentru autor, scrisul e „cel mai nobil și mai personalist act moral din lume”, sau, la pagina 109, pentru a fi avizați că, pentru criticul în cauză, în critica literară, „orice judecată de valoare este implicit și una de existență”. Despre sine însuși, Alexandru George spune că este un „simplu glosator pe marginea literaturii, amator de a pune în valoare chestiuni controversabile, de a descoperi probleme...”. În această ipostază, continuă el, „mi-au plăcut mult mai mult discuțiile și reevaluările (...) decât acțiunea critică asupra contemporanilor și cu atât mai puțin aceea de primă instanță”. (p. 98). În altă parte, criticul își definește, la fel de precis, gusturile preponderente pentru enciclopedism și erudiție, pentru claritate și rigoare, mișcate de o curiozitate vie, iscoditoare, „în evantai”, cum zice el: „Plăcerea mea de a citi mai degrabă istorii seci și erudite, dicționare, enciclopedii, ba chiar și bibliografii e simptomul unei evoluții pe care o consemnez aici nu ca pe o curiozitate, pentru că în mod cert nu e și o singularitate (...) Stilul sec mi se pare mai palpitant, demersul riguros mă «prinde» mai mult decât fantezismul, demonstrațiile și comentariile nu îmi închid, ci îmi deschid parcă perspective, mai mult decât sugestiile și nedeterminatul” (p. 32 – 33). A mai glosa pe asemenea declarații fără echivoc ar fi o pierdere de timp și un exercițiu critic alexandrin.

Dincolo de adaptările de moment, în funcție de problema și personalitatea aduse în discuție, volumului lui Alexandru George, deși cuprinde texte compuse în diferite perioade, din 1985 până în 1993 și, deopotrivă, texte publicate și texte cenzurate, arată un fond statornic de gânduri și cugetări. Cu multe din poziționările criticului mă simt în deplin acord. Aș revela astfel atitudinea liberală, deschisă și reformistă a „ideologului” din Alexandru George. Pe urmele

lui Ștefan Zeletin, acțiunea lui pentru reabilitarea burgheziei românești, a rolului ei precumpănitor, economic, cultural și civilizator, se vedește întru totul remarcabilă. Îmi plac, nu mai puțin, ideile lui Alexandru George legate de „boieria spirituală”, de sorginte carpistă, circumscriind intelectualitatea, care, în calitatea de element formativ elitist, trebuie să se găsească la antipodul spiritului populist, transfigurată în mituri pro-țărănizante, arhaice ori colectivist-utopice. Aș mai scoate în evidență o idee ce poate fi regăsită la așa-numiții „noi istorici”, ai mentalităților, în genere, dar care poate fi citită și în T. Maiorescu, în particular, și anume că viziunea pe care o societate și-o face despre propriul său destin, sensul pe care îl atribuie, veridic sau înșelător, propriei sale istorii se constituie ca forțe retrograde sau forțe de progres în dezvoltarea acelei societăți. Viziunea unei Români catastrofe, biată „țărișoară”, fără putința unei inițiative proprii și aflată la cheremul marilor puteri, când „vândută” sau când „trădată” de acestea (complexul Yalta ori, mai nou, complexul Malta) se înțelege că face parte din prima categorie, a conservatismului retrograd. Acest „victimism”, cu îndeajuns de largă circulație, din păcate, trebuie, cum oportun scrie Alexandru George, „combătut nu numai pentru că e nociv intereselor noastre, ci și pentru că e cea mai simplă ‘explicație’ în orice împrejurare istorică” (p. 130). Intervențiile criticului în chestiuni de „mentalități” românești, uneori sprijinite și pe ceea ce Braudel numește istoria „de lungă durată”, sunt printre cele mai vii și pilduitoare din volum.

Remarcând că o aserțiune a criticului (Victor Eftimiu, „cel mai mare gânditor al tuturor timpurilor” – p. 224) e nu numai șocantă dar rămâne și fără nici un suport explicativ, să spunem totuși că însemnările lui Alexandru George se citesc atât cu plăcere cât și cu folos.

Printre puținii critici de ținută care mai continuă a scrie astăzi la „gazete” îl citesc întotdeauna, cu mare interes, și nu doar acolo, pe Alexandru George, chiar dacă nu toate intervențiile sau aserțiunile sale întâlnesc deplina mea coincidență de opinie. De altfel, criticul însuși, spirit liberal și independent până la intransigență, vede în critică o operațiune de diferență și diversificare, la antipodul atitudinii de „turmă”, militând pentru un climat de „discuție și pută”, de „controversă și judecată curajoasă”, de „luciditate și lipsă de menajamente față de oricine”, așa cum afirmă atunci când face elogiul lui Șerban Cioculescu, la pagina 106 a recentului său volum de eseuri și însemnări. Mergând pe aceeași linie, de neconștientă singularizare, Alexandru George are orgoliul, precum i-a revelat odată o replică a lui Marin Preda, „de a nu avea pe nimeni, de a nu depinde de nimeni, de a nu aparține nimănui” (p. 89), în tot exercițiul său critic și publicistic. Exprimare puțin cam prea metaforică și care trebuie luată în sensul că scriitorul nu a aparținut și nu vrea să aparțină vreunei „găști” sau „grupuscul” literar, pentru că altfel, în realitate, Alexandru George aparține multor lucruri, de la o tradiție burghezo-liberală până la o tipologie de creator „intelectualist-moralist”, pe care el însuși o scoate în evidență, opunând-o unui alt tip, cel „sentimental și nostalgic”, sedus de voluptățile primitivismului, ale iluziei și ale inocenței. Oricum, această atitudine intransigentă, încercând a supune opera lui model ideal-absolut, i-a adus criticului numele de „negativist”, de „demolator” al unor valori literare reprezentative, calificativ nemeritat atât în ochii săi cât și în opinia mea. Alexandru George nu e și nici nu se dorește a fi un critic „comod”. E orgolios, cu nu puține suspiciuni și obsedat de destinul propriu, cum e, de altminteri, orice creator adevărat. În plus, pentru un autor atât de atent la contextul istoric în care se naște opera, recurgerea la criteriile absolute într-un regim totalitarist, în care exprimarea, cum scriitorul însuși o recunoaște, nu poate fi decât printre rânduri, s-a dovedit a fi, uneori, nu o lipsă de îndreptățire în ordinea judecății, ci de tactică pur și simplu. Schimbarea climatului cultural de după 1989, chiar și atâta câtă s-a produs, se vedește benefică pentru mai buna receptare a criticului Alexandru George și a punctelor sale de vedere.

Se poate observa acum, mai exact, prin această suită de articole și eseuri, de evocări și memorări, multe din ele cu punct de plecare în întâmplări autobiografice ori în contacte personale ale autorului, nucleul de „teme” propriu lui Alexandru George, preferințele și idiosincraziile sale, tipul de critică, de cultură și civilizație la care se atașează, valorile pe care înțelege să le apere și demersurile pe care le socoate criticabile sau rău avenite. „Personajul” care se „divulgă”

theodor vasilache

Oglinda și marea

Prietenilor morți de care îmi aduc aminte, cât și celor vii – acoperiți de uitarea mea ca de o iarbă adevărată, din momentul în care am început să ne deosebim până la limita morții...

1) Preambul

Dintotdeauna am știut sorbul ascuns al oglinzii și peisajele ce-l însoțesc: cimitire cu lespezi verzui și fluturi zburând din nume în nume.

Prieteni, ce înșelător ne-ademenea pirueta lui ultimă; ca înșiși marii amputați ai istoriei să dea impresia că dansează...

Cât despre scrâșnetul atroce al sferelor, vouă vi se părea o muzică dulce, un fel de leșin sub ether din care tot mai rar vă trezeți și atunci cu un adânc sentiment de frustrare...

2) Solul călare

O, suflet vag plutitor în decembrie, noaptea, când în sobre veșminte mirele doarme singur în camera rece; când nimeni nu mai nuntește în jur și ultimul lăutar s-a scurs în podea ca o lacrimă neagră...

O, mamă încăruntind brusc la priveliștea fiului azvârlit pe un pat cu țigările-alături – atât de tainic aparținând nopții că în zadar lumânarea mai luptă s-așină calea armatelor oglinzii – din care un sol călare a și pătruns în casă...

3) Portret de față în oglindă

Dar tu, cea deprinsă cu zborul și-al cărei mers elastic nu pricepe pașii mărunți ai profetului pe o pustie de ape...

Dar tu, în valurile aceleiași oglinzi te scalzi, nepăsătoare, cum doar un animal în mediul său prielnic se scufundă – și-atât de fericit încât natura în jurul lui se-adună ocrotitoare...

4) Coșmar

Flux al oglinzii e somnul scaldând lumea noastră...

Și dacă nu te întorci curând e mai rău: Nimeni nu poate dormi zile și nopți la rând fără ca vecinii, atrași de o neauzită chemare, să nu-i spargă ușa casei să vadă...

Chiar prietenii, chiar frații tăi buni te-ar putea înțelege greșit și în loc să îți întindă o mână de ajutor acum, când fără suflu, încerci s-ajungi la mal, ei – acoperindu-te cu flori și cu medalii – te-ar scufunda definitiv sub val...

5) Baigneuse în oglindă

Iată, adânc pătrunzând în oglindă, lumea ei clară încet te câștigă; acum când salvarea atârnă mai mult de-un strigăt venit din trecut... – o, și nici o silabă nu-ți tulbură – pacea frumos îmbinată a gurii...

După întâlniri repetate, chiar moartea atât de familiară-ți va deveni

încât, în ziua aceea de tristă memorie, nu vei mai ști nici măcar de care parte a Styxului te-ai născut.

6) Îndrăgostit în oglindă

Pe tine care ai năruit sub greutatea trupului câteva vajnice spânzurători, pe tine pe care nici o apă nu te-a primit sub pielea ei lucioasă, – otrava adăugându-ți numai culoare în obraz – pe tine am contat ca pe-o barcă-apropiată, ca pe-un colac de salvare...

Narcis, copil al celor mai strălucitoare lumi, din care statornic te-întâmpină-o iubită cu propriul tău chip pe față ca o mască...

7) Memento și dedicație

Mai ridicată marea ca un turn; și voi înecați până la linia gurii, prietenii mei – geamanduri în mijlocul vâtorii... Vacanța în care-ați rămas definitiv la mare pentru ca apa să fie mai limpede cu un tânăr...

Vouă, discrețiilor mei colegi de înot, – temându-vă să nu speriați cu-n țipăt țărnel rărit din ochii celorlalți –

Și totdeauna vouă, celor înecați până la linia gurii, prietenii, pivoți ai mării, peisaje față de care nu mai înaintez cu nimic...

8) Vina

Și lașă mi-era carnea ca un soldat de plumb ce-ar fi pluit zile întregi pe mare...

Ajuns la mal, orbit de suferință, am vomat apă sărată și alge.

Dar mai ales pe țarm ca să urâsc am rămas...

De-atunci vin la mine părinții tuturor înecaților lumii și mă cercetează de viață ca de o vină dusă-n libertate.

«Occidentalizarea lumii»

de NICOLAE BALOTĂ

Înainte de a fi o noțiune geopolitică, **Occidentul** este un concept cultural. De la Nietzsche încoace, prin Oswald Spengler, până la istoricii și filosofii contemporani ai culturii, s-a încercat în repetate rânduri definirea culturii occidentale. Toate aceste încercări au fost mai degrabă procese ale conștiinței culturale, decât analize obiective ale unei entități istorice. Criza modernității, criză prin excelență a culturii, ne-a împins pe mulți să ne întrebăm asupra rosturilor, sensurilor, destinelor proprii noastre culturi. Nici una dintre culturile care s-au succedat în istoria umanității nu s-a aplecat cu mai multă insistență asupra sa însăși, nici una nu s-a examinat mai febril decât tocmai aceasta căreia îi aparținem și care ne aparține, cultura occidentală. În **Occidentalizarea lumii**, eseu recent al lui Serge Latouche, se urmărește procesul unei expansiuni culturale mondiale. Pentru întâia oară în istoria umanității, o cultură a reușit această performanță: cucerirea lumii. Nu e vorba, desigur, doar de o cucerire politică, deși modelul democratic occidental (dar există un **singur** model democratic, nu este el reprezentat în mod esențial prin pluralism, printr-o pluralitate de modele?) pare să se impună cu încetul. „Occidentalizarea lumii“ pe care o examinează Latouche e procesul unei cuceriri culturale. Cucerire căreia i s-au opus și i se opun numeroase rezistențe. Dar de la Conquistadori, cuceritori ai Lumii Noi, prin exploratori, negustori lansați pe mări și oceane spre continentele îndepărtate, până la triumful imperialismului colonialist al celor „trei M“ – cum numește Latouche militarismul, mercantilismul și misionarismul – toate rezistențele extra-occidentale au fost înfrânte. Și chiar atunci când, în sec. al XX-lea, Occidentul a devenit victima propriilor sale succese ca și a contradicțiilor sale, ilustrate prin criza valorilor, prin efectele celor două războaie mondiale, prin procesul decolonizării, rezultatul acestor aparente înfrângeri s-a dovedit a fi, în cele din urmă, favorabil culturalizării în spirit, sau cel puțin în forme occidentale a lumii. Chiar și antitezele, aparent ireductibile, între „blocul apusean“ și „blocul răsăritean“ sau între nord și sud, se rezolvă vizibil prin triumful culturii occidentale.

Serge Latouche nu procedează însă, în analiza „occidentalizării lumii“ la o apologie a culturii al căreia triumf îl constată. Căci spiritul critic este și el un apanaj caracteristic al acestei culturi. Toate mutațiile și transformările ei profunde au fost întotdeauna rezultatul unor critici ale valorilor lui, mergând până la însăși răsturnarea lor. Latouche care, într-o lucrare anterioară, intitulată semnificativ **Trebuie oare refuzată dezvoltarea?**, își exprimase numeroase îndoieli referitor la necesitatea „progresului“ cu orice preț, al „dezvoltării economice“, sociale, și chiar culturale, critică și în eseu de față ceea ce numește el „mașina impersonală, fără suflet și din ce în ce mai mult fără stăpân care aservește umanitatea“. Ceea ce vizează Latouche prin această „mașină impersonală“ nu este însă organismul viu al culturii Occidentului, ci o anume civilizație tehnic-raționalizată, o birocratie informațională. În termenii săi este condamnată anti-cultura pe

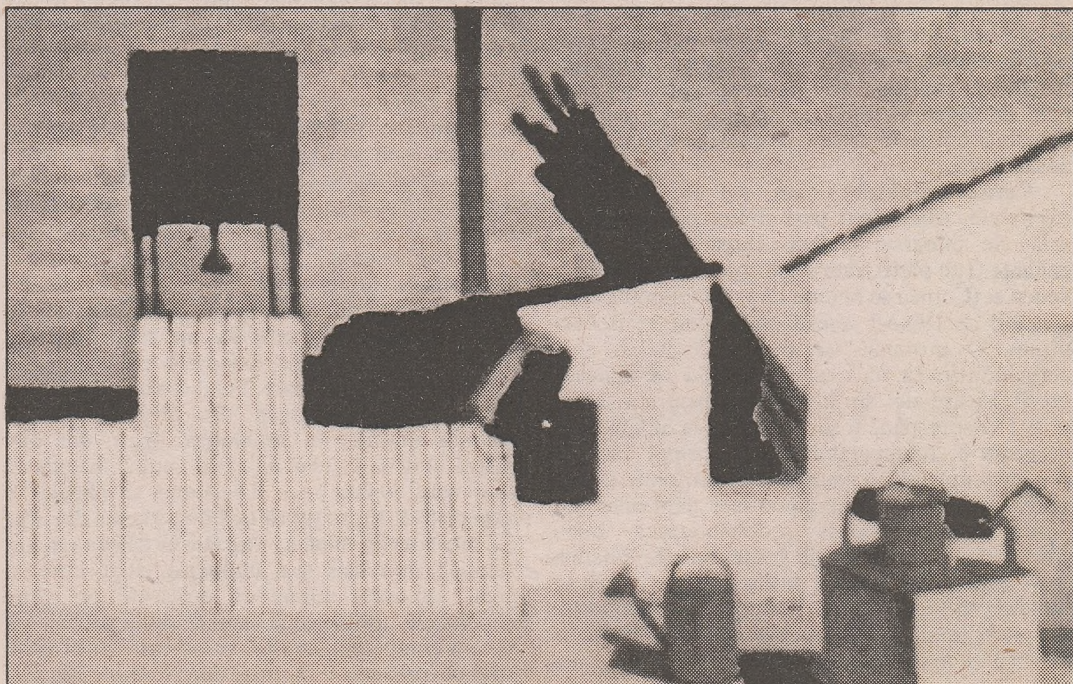
care o poate secreta tehnologia creată de această cultură sau deturnarea ei, în scopuri abuzive. Astfel, urbanizarea forțată, constată eseistul, prin care unele țări ale lumii a treia (și nu numai ale lumii a treia adăugăm noi), încearcă eronat să „ajungă din urmă“ țările industrializate este un fenomen de asemenea mimetism tehnologic dezastruos pe toate planurile biologice, etice, și propriu-zis culturale. Occidentalizarea nu reprezintă și nu trebuie să reprezinte o „dezdăcănare planetară“. Tot în acest sens Latouche preia teza lui Castoriadis asupra urmărilor nefaste ale difuzării „instrumentelor puterii“ în lumea a treia. Aceasta a dus la ceea ce el numește „naționalitarism“, un fel de

totalitarism de colorație naționalistă care rupe Statul, orientat după preceptele unor ideologii occidentale desuete, de societatea vie, cu structurile ei tradiționale.

Nu mai puțin criticabile sunt abuzurile ce se fac în numele unor mari principii revoluționare ale Occidentului. Versantul emancipator al acestor culturi (cum ar fi lupta pentru drepturile omului) nu pot elimina întru totul un versant spoliator, acela al luptei pentru profit.

Serge Latouche reflectează îndelung asupra „extraordinarei vitalități“ a unor subculturi. Desigur, el cunoaște prea puțin marile culturi extrem orientale, ca și resturile unor culturi arhaice. Folclorul răsăritean, tezaurele etnografice, ce se epuizează rapid în Africa, nu-l rețin. A urmărit însă cu atenție diverse fenomene social-culturale din țările Americii de Sud. Și a observat acolo ceea ce sub alte forme, mai dramatice, ar fi putut remarca în țările Europei de est: rezistența unei „societați informale“ față de o pseudo-culturalizare formală. Poartă însă, oare, cum crede Latouche, o societate informală, germenii post-modernității?

Nietzsche anunța acum un secol era nihilismului, răsturnarea radicală a tuturor valorilor. Iar, îndată după primul război mondial, Oswald Spengler prevedea în celebra sa lucrare „Declinul Occidentului“ pieirea culturii occidentale. Profeții apocaliptice, stârnite paradoxal – am putea spune – mai degrabă de anxietățile unei triumfătoare expansiuni nelimitate, decât de cele ale unei catastrofe apropiate. Latouche se abține să profetizeze. Dar nu se poate opri să nu observe fenomenele simptomatice ale unui **sfârșit de veac**, să nu constate semnele unui final al erei moderne. Șansele Occidentului, prin natura sa de explorator în necunoscut, de a descifra enigmele post-modernității și de a o prepara sunt certe. Și de asemenea forța de reînnoire a acestei culturi e, cum o afirmă nu fără admirație Serge Latouche, „terifiantă“.

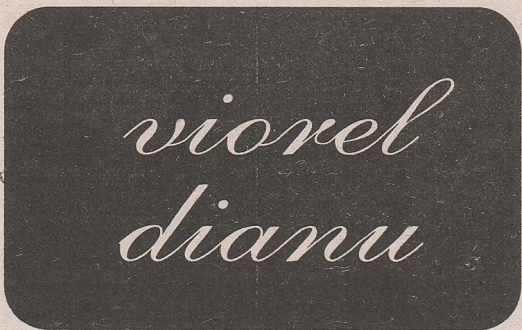

INDESCIFRABILA AURORA

Când Damian Cernea apucase pe **Strada Teilor**, intenția lui fusese de a scurta drumul spre casă. Nu era așteptat de nimeni și nici nu-l mâna din urmă vreo grabă; terminase ce avusese de făcut în oraș (venea de la Biblioteca municipală), iar alte treburi nu-l mai rețineau. Avea un mers egal, ca al unui om căruia nu i se întâmplase nimic deosebit în ziua aceea și nici nu visa că i s-ar mai putea întâmpla.

În dreptul **Salonului de fotografie**, zărind ușile deschise, încetini, tresărind ca de o surpriză binevenită: iată cum va petrece cu folos o jumătate de oră. Fără să mai stea pe gânduri, urcă treptele și intră. Salonul, foarte spațios (cum îl știa), scaldat în lumina naturală a zilei, îi inspiră din prima clipă un sentiment de liniște însă ceea ce îl binedispuse mai ales fu că se descoperi acolo singurul vizitator. Fără să fie un mizantrop, considera totuși că singurătatea și liniștea într-o expoziție sunt o adevărată binefacere; cine să-ți mai distragă atenția? Lipsea până și supraveghetorul de sală (ori supraveghetoarea), care doar se bănuia a fi pe undeva, prin incintă. Așadar, Cernea se strădui să nu-și facă auziți nici propriii pași. După o privire circulară, de recunoaștere și de familiarizare, se opri înaintea primei fotografii: **Șantier**. Pe fundalul unui cer strălucitor, se profilau, într-o armătură foarte complicată, niște schele de fier, iar pe ele – în poziții dinamice, de efort – siluetele a cinci sau șase muncitori. Negru pe alb. Efectul fotografiei miza numai pe contrast, iar ideea de muncă se impunea, desigur, cu pregnanță. În continuare, i se înfățișă un peisaj industrial, o uzină. Apoi, o hidrocentrală: cascadele de apă, învolburate, pulverizau miriade de jerbe și stropi care irizau feeric lumina solară, creând o impresie vizuală magnifică. Un cartier, vast, de blocuri era văzut panoramic, din elicopter. Un interior, pe urmă, dintr-un laborator ultramodern cu aparatură de ultimă oră, o școală... Printre aceste lucrări, înrudite ca temă a vieții „prospere”, a construcției, își făceau loc instantanele: într-o pădure, doi tineri se rostogoleau înlănțuiți prin troienele de zăpadă, arzând zăpada cu trupurile lor, la o poartă, două femei, certându-se, se spintecau din priviri, un copil, pe oliță, îndrepta spre tine niște ochi de înger, o fetiță cu cănele, ea urcată pe spinarea lui, comunicau o înțelegere reciprocă desăvârșită...

Cernea ajunsese cam pe la jumătatea expoziției, când simți pași străini pătrunzând în sală. Se întoarse: o fată. După câteva clipe, ezitante (i se păru), fata o luă spre dreapta, cum îi venea ei (Cernea se temuse că se va întâmpla așa), alegând deci exact sensul opus celui ce trebuia urmat. O profană! își zise el în ciudat, abia abținându-se să nu-i atragă atenția că apucase greșit. Picase aici din întâmplare, pentru a-și mai omori vremea până îi sosea băiatul la întâlnire. În neștiința ei (comparabilă cu a acelor care, la concerte, aplaudă în pauzele unei simfonii), tână parcă adusesse un ultragiu direct persoanei lui. Încercă totuși să-și redobândească buna dispoziție, starea aceea de grație, liniștea dinainte (ce-i pasă la urma urmei de alții?...), dar cu cât se străduia să-l uite, cu atât incidentul lua proporții, iar privirile lui, în loc să caute spre fotografii, se trezeau tot mai des cercetând-o pe fată. Care sărea

cu dezinvoltură peste lucrări, traversa încăperea dintr-o parte într-alta, revenea..., făcea aproape totul dinadins pentru a-l tulbura, ai fi zis, și mai mult. La un moment dat, rămase nemișcată în fața unei lucrări (îi plăcuse?) și îndreptă ochii spre el, părând să-l cheme. Se apropie docil și totodată curios.

– Cum se numește asta?

Tehnica, probabil, cu care... Fotografia reprezenta un profil de femeie, luminat din partea opusă privitorului, chipul apărând astfel aureolat, linia frunții, a nasului, a gurii, a bărbiei și a gâtului conturându-se distinct, ca tivită cu aur.

– Contre-jour.

– Așa?... Mulțumesc!

Înțelegând din tonul ei că numai atâta dorise (vasăzică nu recursese la un truc spre a-l cunoaște), Cernea se îndepărtă elegant, la o distanță corespunzătoare. Felul ciudat cum fusese abordat și apoi expedit, fără drept de apel, îi stârnise uimire; nu se simțea jignit, dar nici disprețul de la început nu-l mai nutreă; încerca un sentiment confuz, care îl îndemna să rămână în expectativă. Era sigur că fata îl va chema din nou. Și, într-adevăr, după ce mai tăie în câteva rânduri salonul, în cruciș și-n curmeziș, după criteriul acela cunoscut numai ei, urmărind pe sărite exponatele, triindu-le și supunându-le parcă unor severe comparații, se opri și îndreptă iarăși ochii spre el, rugându-l să-i mai dea o lămurire. „De

data asta, fată dragă, vom sta altfel de vorbă...“ Fotografia, a cărei manieră de execuție nu știa să și-o explice, înfățișa un nud culcat de femeie, color, cu contururile moi, evanescente, tonurile de albastru, mov, azur, fov, estompându-se în demarcații imprecise, dând trupului irealitate; umerii, sâni, talia se revelau și, în același timp, se ascundeau ca după un văl, formele incerte devenind, așa, încă mai seducătoare.

– Asta cum se cheamă?

– Flou!

– Aha!... Îți place?

– E o lucrare frumoasă.

– Nu..., mă refeream dacă ar fi în realitate.

– Ce, adică, femeia... dacă mi s-ar arăta așa, aieva? E minunată, cum să zic?... În realitate însă lucrurile se prezintă oricum mai concret, palpabil, mai viu..., nu-ți dau impresia de nesiguranță, de... Cred că știi.

Ea se întoarse, gratulându-l cu un răs cristalin, în care se descifra mai degrabă neîncrederea și dezacordul, decât acceptarea explicațiilor lui. Însă ce răspuns așteptase la întrebarea aceea atât de ambiguă? Ce era în mirtea ei, cu ce voia să-l prindă? Și de ce nu continua discuția până la capăt, ci o frângea la jumătate? El își dădu seama că fata făcea parte din categoria oamenilor care, prin felul lor lunecos și straniu de a se purta, își asigură un ascendent stânjenerator asupra ta.

– Domnișoară, întâlnirea noastră de aici, întâmplătoare sau nu, precum și puținele cuvinte pe care le-am schimbat le socotesc suficiente ca să... Ce-ar fi să ne cunoaștem?

– Ha-ha-ha-ha! izbucni ea deodată ca amuzată de un lucru nemaipomenit de vesel. Ha-ha-ha-ha!

– Ce e de râs?

– Să ne cunoaștem! După cum scrie la **Biblie**?... Tonul a fost așa de marțial!...

Atunci își făcu apariția pe ușă supraveghetoarea, care, după ce le luă seama merse de se așeză pe unul dintre fotoliile de lângă masa din colț. Fiindcă de văzut văzuseră aproape tot, iar de vorbit nu se mai putea, cu martori, cei doi se îndreptară spre ieșire.

– Nu vrei să vă scrieți impresiile în caiet?... îi încercă, fără prea mare convingere, femeia de la masă.

Cernea și fata avură un schimb de priviri.

– Ba da, scriu eu două rânduri.

Apropiindu-se de masă, ea își trase caietul dinainte, scrise rândurile promise și se iscăli, după care îi întinse stiloul și lui Cernea să semneze. **Dacă un băiat și o fată, întâlnindu-se aici, vor reuși până la urmă să se placă și să se iubească, acestei expoziții i se aduce omagiul cel mai frumos. Aurora... Indescifrabila...** Numele trebuia să i-l ghicești mai degrabă, decât îl înțelegeai. Pentru a-și trăda cât mai puțin emoția stârnită de scurtul text, Damian Cernea semnă repede dedesubt, apăsând puternic hârtia.

Afară, merseră tăcuți mai multă vreme. El nu făcea decât s-o urmeze pe Aurora (aflase deci cum o cheamă), cuprins de o agitație tot mai acută. Căci, deși era obișnuit ca de fiecare dată când cunoștea o fată inițiativa să pornească din partea lui, fata trebuind să se supună voinței sale bărbătești (normal!), astăzi observase cu mirare că Aurora i-o lua ea mereu înainte, fiind dotată cu un simț al anticipării superior lui, cu o siguranță de sine și o franchețe excepționale. Nu știa dacă

purtarea ei să-i convină și s-o prețuiască așa cum i se dezvăluia, ori s-o judece cu un ochi mai circumspect și nepăsător, suspectând-o chiar de intenții care... I se părea că un anume scop îi dirijase din capul locului faptele și i le dirija în continuare. Nu cumva începuse să se teamă de ea? Se scutură ca de un frison neplăcut, condamându-și slăbiciunea calculelor reci și lașe, în loc să se bucure de compania unei fete atât de fermecătoare. Dar ce să-i spună?...

– Felul în care ne-am cunoscut în expoziție cred că te-a călcat pe nervi, nu-i așa? Îl privi cu ochii luminoși Aurora.

– Poate... mai cu seamă în prima parte.

– Reușesc uneori să mă fac nesuferită.

– Tot răul e spre bine...

– Dar, lasă..., revin la indispoziția pe care ți-am pricinuit-o acolo..., că nu se moare dintr-asta. Noi să fim sănătoși.

– Cu întrebările alea ai urmărit să legi cunoștință cu un bărbat?

– În al doilea rând.

– Primul care fiind?

– Întrucâtva, ocoli ea răspunsul, îmi erai știut.

– De unde? Nu cred..., vru să se aperse Cernea, parcă spre a o convinge pe Aurora de eroare.

De obicei, când un străin mărturisește că te cunoaște, simți fie bucurie, descoperind în acel om un prieten credincios, fie devii bănuitor, închipuindu-ți că străinul știe despre tine lucruri urâte, pe care ar fi bine să le treacă sub tăcere. Pe Damian Cernea îl străbătu fiorul din urmă.

– Nu te speria, știu foarte puține despre tine... și nimic rău.

– Oh..., a fost mai mult șocul. De o oră, mă muți dintr-o surpriză într-alta. Ești o fată ciudată, creezi omului complexe.

– Mă supraestimezi.

Avea în gesturi, în cuvinte, ceva ațâțător, o senzualitate ce trezea deopotrivă curiozitatea și atracția, dar și luarea-aminte, așa cum, odată cu detunătura armei, se produce și reculul, excitant dacă te pricepi să-l amortizezi cu umărul, altfel foarte dureros. Pentru Cernea, Aurora era misterioasă, provocatoare, fascinantă... O privea mergând în preajmă-i, mai bine zis o pândea, îmbrăcată în rochia-i ecosez, în formă de clopot, cu două rânduri de volane pe poale și cu un jabou de dantelă fluturându-i pe piept, îi scruta îndărătnic trăsăturile feței, îi citea privirile și totuși o simțea departe, cu gândurile inaccesibile, în stare oricând de o hotărâre imprezvizibilă. Tăcerile lor, ca și momentele când își vorbeau, erau la fel de pline, încărcate de aceeași tensiune și emoție a neprevăzutului, neștiind nici unul ce-i pregătește și-i rezervă celălalt. Acesta era de fapt și secretul care îi ținea alături, de nu se despărțiseră încă. Și probabil că ar fi mers astfel, până ar fi străbătut tot orașul, dacă Aurora nu s-ar fi oprit deodată în fața unei porți cu grilaj, anunțându-l simplu că au sosit.

– Acum, la despărțire, zise Cernea, mă simt cuprins de părere de rău. Aș fi vrut să nu se termine drumul așa de curând.

– Cine a vorbit de despărțire?

– Nu stai aici?

– Ba da, însă nu ne obligă nimeni să ne luăm adio. Făcuseși o propunere mai devreme: că vrei „să mă cunoști“. Și atunci?...

Voința Aurorei se manifesta cu asemenea abilitate, încât da impresia bărbatului că nu făcea decât să se supună hotărârilor lui, pe care ea doar i le reamintea, pentru a-i arăta cât este de ascultătoare. Detaliul nu-i scăpă lui Cernea și orgoliul său fremătă împăcat. Când intrară în casă, atenția îi fu atrasă și pusă la altă încercare: pe pereți, atârnav peste tot fotografii, dar nu de soiul acelor care se întâlnesc în fiecare cămin, tablouri de atelier, înrămate, statice și rigide, executate de meșteșugari obișnuiți la comanda clienților, ci lucrări expresive, realizate cu mare măiestrie, și Cernea regăsi (iarăși uimit) subiecte și tehnici comune cu acelea pe care le admirase, cu puțin timp înainte, la expoziție. Oare unul dintre autorii care expuneau acolo locuia în această casă?... Se recunoștea mâna. Abia aștepta să se reîntorcă Aurora în cameră, unde îl părăsise pentru o vreme, s-o întrebe.

– Da, fratele meu are pasiunea fotografiei. A

participat și la expoziții internaționale. E foarte apreciat...

– Vasăzică, trăind în asemenea mediu, nu se poate să nu fii inițiată și tu.

– Recunosc, e aproape fatal.

– Atunci, care a fost rostul întrebărilor, să le zicem „de specialitate“, din expoziție?

– Dragul meu, cunoști vreun început să nu se ajute de întrebări?...

Nu, dar nici ca ăsta, bizar, nu cunoștea vreunul. Nu mai trecuse niciodată printr-o întâmplare asemănătoare. În loc să se așeze logic, cap la cap, și să se limpezească, faptele se ambiționau să-l deruteze.

– Cu cât încerc să înțeleg, cu atât mă aprofund mai adânc.

– Fiindcă vrei să înțelegi și să răsîntelegi totul. Chiar și când nu e nevoie..., ca acum.

Iar surăsul ei fu cel mai încântător de pe pământ. Cu privirea, căută să-și continue mustrarea: „Anumitor lucruri, înțelegerea prea multă le strică. Trebuie să știi, nu mă îndoiesc, dar trebuie să îți vezi când se petrece asta și să-ți trimiți nesuferita susceptibilitate la plimbare. Haide, haide!...“ Damian Cernea se descotorosi de obsesia lui, voința i se revigoră, iar ochii i se despăienjeniră. Văzu unde și cu cine se afla. Gândurile i se luminau ca de o veste multrăvnită. Încetând să-i mai cântărească și să-i răstălmăcească fetei întruna purtările și cuvintele, ea i se arătă pe de-a-ntregul cât era de frumoasă și cât de atrăgătoare se străduia să-i fie. „Hei, tu, fată dragă, dar știu că te pricepi să-l faci pe om să se simtă bine lângă tine.“ Îi prinse mâinile și și-o aduse aproape, ea răspunzând cu un instinct sigur aceleiași chemări. Urmări clipele de uitare de sine și exaltare, de bucurie și extaz.

Când timpul își reluă, ca după o sincopă, curgerea normală, iar spațiul își redobândi tonusul după involburarea prin care trecuse, Cernea și Aurora se găsiră alături ca două cunoștințe vechi, între care înseși vorbele deveniseră de prisos. Pe sufletele lor se așezase o pace binefăcătoare, pe care se îngrijiră să n-o mai tulbure cu întrebări și explicații inutile. La despărțire, își promisera să se reîntâlnească în ziua următoare, negreșit.

Întorcându-se spre casă, Damian Cernea se gândea firește numai la Aurora, la după-amiaza petrecută împreună, dar și la orele pe care le vor petrece a doua zi. Odaia i se păru, de aceea, pustie și ostilă. Se și miră cum de putuse locui în ea atâta vreme singur și cum o să mai stea aci în continuare. Nu puse mâna pe nimic, știind că nu

are nici dispoziția și nici răbdarea să ducă vreun lucru până la capăt. Se întinse pe pat și închise ochii. Da, tot ce i se întâmplase fusese extraordinar, însă dacă încerca să găsească întâmplării un temei... era imposibil, de vreme ce Aurora rămăsese mai departe pentru el o enigmă. În afara câtorva elemente exterioare – și, deci, nesemnificative – ale vieții ei, nu reușise să afle în plus nimic. Nici nu insistase, fiind convins că n-ar fi obținut mărturisiri revelatoare. Se mulțumise, îi plăcea sau nu, cu cât i se spusese. Dar dacă taina în care se învăluisese ea i se părise îndreptățită la început, acum îi da un fel de neastâmpăr și de grijă. Pentru ce Aurora îl mai purtase atunci după ea până acasă și?... Va reuși s-o cunoască mai bine mâine și în zilele următoare? Își va dezvălui mai mult sufletul, ori și-l va zăvorî cu tenacitate și mai aprigă îndărătul aceluia mister de nepătruns?...

Își petrecu seara cu consolarea că, în fond, o va întâlni curând pe Aurora și va obține de la ea mărturisirile dorite. A doua zi, se înființă, exuberant, la adresa bineștiută și sună la ușă. După așteptarea de rigoare, îi deschise un bărbat. Era tânăr, dar barba-i întunecată și păru-i zbârlit îi sporeau anii, îmbătrânindu-l vizibil.

– O caut pe domnișoara Aurora...

Ochii hirsutului îl sfredeliră curioși, dar și cu un zâmbet malițios, nemascat.

– Aici nu locuiește nici o Aurora, domnule.

Entuzismul lui Cernea se domoli brusc, însă mai speră să fie la mijloc o neînțelegere pe care o va lămuri.

– Nu sunteți dumneavoastră Artur Moroșanu, renumitul artist fotograf? o luă el altfel, pentru a-i dovedi omului că nu făcuse nici o confuzie. Nu expuneți lucrări la Salonul de fotografie de pe Strada Teilor și n-aveți o soră care?...

– Toate sunt adevărate, se mai împlânzi bărbatul cu ochii de antracit, în afară de povestea cu sora mea, Aurora. Deși numele ăsta (doar numele!) mi-e scump și mie, într-alt fel însă decât sugerați dumneavoastră. Dacă ați vizitat expoziția, știți cum.

– Bineînțeles, se grăbi Cernea să-l încredințeze pe maestrul fotograf (în realitate, neînțelegându-i aluzia) și, prudent, nu mai aminti nimic în legătură cu Aurora.

– Pofțiți în casă! deveni brusc amabil Artur Moroșanu.

Îndemnat de o curiozitate vie și de o îndoială

Continuare în pagina 10

care începuse să i se strecoare insidioasă în suflet, Cernea păși pragul. Ei, da!, aici fusese ieri, nicidecum în altă parte, doar nu fantaza: iată fotografiile de pe pereți, iată camera unde..., fotoliile, canapeaua, barul din colț... N-ar fi exclus să apară dintr-o odaie alăturată și Aurora, era aproape convins că se găsea cu ei în casă. Ce izbuti să afle însă de la fotograf (prin întrebări strategice, desigur) fu edificator: acesta participa pentru prima dată cu lucrări personale la o expoziție, casa o închiriasse de curând și trăia deocamdată singur (nici o soră, nici o Auroră!...), era fericit că găsisse un loc unde să lucreze și spera că în următorii doi-trei ani se va afirma pe deplin. În ceea ce privește câștigul, era destul de frumos, cu fotografiile se scot bani buni, iar acum, cu expoziția, câteva lucrări i se reținuseră deja.

– Dacă vă interesează și pe dumneavoastră... se poate aranja.

Ideea achiziționării câtorva fotografii, deși venită pe nepusă masă, îi surâse lui Cernea (era bucuros mai cu seamă că discuția deviasse de la adevăratul motiv al vizitei lui) și își fixară o oră pentru a doua zi.

Evident, Cernea sosi primul: dar nu fiindcă s-ar fi grăbit să-l întâlnească pe Moroșanu, ci pentru că în inima sa tot mai păstra o nădejde că, la fel ca alaltăieri, Aurora are să treacă iarăși pe la expoziție (o va aștepta toată ziua) și va avea cu ea explicația ce se impunea. Fără această lămurire i se părea că nu mai e întreg. Se așeză pe fotoliul de lângă masă, făcând pe supraveghetorul. Va avea răbdare (de ce bătea atunci din picior?), altfel nu va reuși să înțeleagă niciodată comportarea Aurorei; de fapt, așa o chema în realitate?... În fine, până nu se vor revedea și nu vor sta pe îndelete de vorbă, răspunsul la orice întrebare rămânea deschis. Ar fi fost mai înțelept să nu-și pună deloc întrebări, ci doar să aștepte, cum promisese. Îi era foarte bine acolo unde ședea, nu-l ridica nimeni de pe fotoliu. Vizitatorii veneau rar și, în general, treceau în revistă destul de repede expoziția, iar ca să scrie vreunul ceva în **Caietul de impresii**, nici atât. Ia stai!... Începu să caute cu febrilitate pagina cu însemnarea făcută de Aurora, singura urmă materială ce-i rămăsese de la ea, dar, uimire, n-o găsi nicăieri. Dacă ar fi fost smulsă de la locul ei, de ce nu se cunoștea nici un semn?...

Se ridică de la masă tulburat și o porni prin sală. Se pomeni, după oarecare timp, în fața fotografiei care îl impresionase atât de puternic: nudul de femeie. Cum se intitula?... **Aurora**. Autor, Artur Moroșanu. Îi trebuiră câteva clipe bune să se dezmeticească și, de fapt, nu se dezmetici de fel. Nu cumva fata împrumutase numele tabloului?... Dar îi spusese ea vreodată că o cheamă astfel?... Dedusese singur după acea semnătură ilizibilă din registru. „Numele ăsta mi-e scump și mie, zisese Moroșanu, într-alt fel decât sgerați dumneavoastră.“ Desigur, ca titlu al unei lucrări semnată de el. „Îți place?“ „Da, e frumoasă...“ „Nu...“, mă refeream dacă ar fi în realitate.“ Răspunsul și-l amintea, îi fusese șovăitor și neprecis, cum i-ar fi din nou, potrivit cu gândurile ei, nu l-ar putea exprima probabil niciodată. Fiindcă ce voise să afle? Dacă face distincție între existența obiectivă și imaginea ei sublimată artistic? Dacă observa că femeia din fotografie cu aceea care îl iscodește sunt una și, după ce ar cunoaște-o pe cea adevărată, ar putea-o regăsi apoi în imagine? Ori nu cumva realitatea se comportă ca și copia, neoferind certitudini, cum avusese să i-o dovedească lui, fără greș, o enigmatică după-amiază de dragoste?... Cum să răspunzi?... Privi trupul gol ca un miez de soare încolțind la orizont, iradiind lumină și căldură. Sugestia – femeia în chip de auroră – era ingenioasă. Contururile moi, demarcațiunile imprecise, culorile care se pierdeau unele într-altele creau impresia de miraj; nu se știa până unde se întinde realitatea și de unde începe iluzia, totul fiind realitate și iluzie deopotrivă. Ca o minunată poveste care se potrivește cu o întâmplare petrecută aieva, în viață. Sau invers...

dumitru dinulescu

Un hoț mergea pe o stradă. Era o stradă mare, lată și greierii cântau ciocnindu-și sunetele lor stridente de caldarâmul înșorit.

Poveste criminală

Io femeie trecea cu troleibuzul. Un copil se juca cu o muscă. Hoțul traversă strada. Era strada Aurel Vlaicu. A doua zi dimineață cu un zgomot asurzitor soarele se ciocni de caldarâm.

Hoțul dormea. Avusese o noapte proastă. O noapte execrabilă.

Tramvaiete mergeau aiurea.

Un locotenent de miliție se certa cu o mahalagioaică.

Soarele se desprinsese de caldarâm și albastru ca o pară se duse de se-nscrise la un curs de igienă publică.

Un malaxor malaxa o fată.

Fusese ucisă cu o seară înainte din cauza unei coincidențe.

Dar toată viața e plină de coincidențe, așa cum sexul perelor de altfel e o problemă de coincidență.

Fata avea un slip cafeniu și fusese surprinsă chiar la strand, acolo unde asasinul o pândea cu ochi feroci, ascuns după o tufă.

Și apoi, după ce o ucise, trase slipul de pe ea și așa, numai în sutien, o băgă în malaxor și o malaxă.

Un țigan care privea indiferent scena îl amenință totuși pe asasin că o să-l spună polițaiului.

Atunci asasinul îl rugă pe țigan să se dezbrace, rămase numai în slip și își scoase și slipul. Apoi se băgă de unul singur în malaxor. Ca să fie malaxat în același malaxor cu fata.

Pentru că iubirea înseamnă sacrificiu și chiar pe un fond de indiferență sacrificiul e posibil.

Apoi asasinul se dezbracă, rămase numai în slip și privi malaxorul.

Din hruba în care era vedea roțile tramvaiului care trecea. Era un tramvai oarecare, penibil ca toate tramvaietele.

Era totuși zi, era în sfânta duminică și oamenii se pregăteau să-și petreacă binemeritata odihnă săptămânală.

Asasinul ieși în stradă, așa în slip cum era și privi tramvaiul care se-ndepărta.

Soarele era deja sus.

Sectoristul trecu pe lângă asasin apoi se-n-toarse, vru să-l privească, dar asasinul nu mai era acolo.

Asasinul intrase din nou în hruba lui, luase o revistă cu poze pornografice, își aprinsese o țigară și privea cu indiferență pozele.

Sectoristul, luându-se după urmele lui, intră și el în hrubă. Malaxorul mirosea a carne de om.

Sectoristul se-nfioră.

Asasinul privi mai departe, cu aceeași

indiferență, pozele pornografice.

Atunci soarele ieși de la cursul de igienă, se dădu de trei ori peste cap, se făcu soare și se duse din nou în înaltul cerului, unde mulțumind soarelui care-l înlocuise își reluă postul obișnuit și apucând de pe masa din fața lui o revistă cu poze pornografice își aprinse o țigară și privi pozele cu indiferență.

În timpul acesta malaxorul mergea nestințgerit malaxând pe sectoristul care nevrând să se dezbrace intrase-n malaxor cu chipiu cu tot și chipiul scăpă din malaxor și se prăbuși la picioarele asasinului care tresări și atunci trase pentru a se liniști un scuiapat negru în fundul chipiului, care se transformă atunci repede într-un scuiapat alb și rămase pe jos ca să se evapore și apoi să se dizolve în pământul negru, care cu răceala lui caracteristică e un pandant față de toată gălăgia siderală a soarelui.

Și-n viața de dincolo de mormânt fata, polițaiul și țiganul se întâlniră și, privind cu nostalgie viața noastră de-aici, începură să depene amintiri.

Apoi se urcară pe-o scară de mătase până la soare, care cu bunăvoința lui caracteristică l împrumută din revistele lui cu poze pornografice, apoi fata pricepând din ochii celor trei bărbați un anume îndemn se dezbracă în pielea goală. Dar nu rămase printre ei, se aruncă din înaltul cerului și căzând ca o caracatiță curentată intră direct în borșul asasinului, care fierbea fără capac, undeva în curte, unde asasinul scosese și malaxorul și-l curăța.

Fiind împroșcat cu borș, asasinul nu se supără, dar apucă fata care era încă vie și o băgă din nou în malaxor așa dezbrăcată cum era.

Între timp începuse să-nșereze. Umbrele vibrante ale apusului se răspândeau prin poiene și peste case, iar soarele, terminându-și ziua de lucru, plecă cu țiganul și polițistul să facă o baie în Dunăre.

Numai fata nu mai reuși să iasă din malaxor, fiindcă asasinul o încuiase cu cheia și se duse și el să facă baie în Dunăre.

Dar în Dunăre cei patru bărbați se întâlniră. Veni și fata care tocmai ieșise din malaxor și făcură toți cinci o horă nebună și ce mai săreau stropii de apă, săreau ca salamandrele cum sar din apă și-n întunericul luminat doar de stelele ca niște scântei se cufundară toți în apă și cu excepția soarelui pieriră, soarele grăbindu-se să se ducă acasă să se culce, având a doua zi un program încărcat.

TRAVERSAREA lui Marin Sorescu

de ȘTEFAN ION GHILIMESCU

Cu o formulă memorabilă, Ricardou spunea că titlul unei opere este o mașină de șters textul cam tot pe atât cât este o mașină de citit titlul. Cu ultimul volum de versuri al lui Marin Sorescu în față, deschis la pagina 105, recitesc și încerc să înțeleg, în context, noima universului poeziei care împrumută titlul volumului (*Traversarea*, 1994), întrebându-mă câte scorii ale istoriei atârnă în talgerele balanței poeziei unuia dintre cei mai importanți poeți contemporani, de vreme ce „traversarea” sa îmi pare un sinonim tocmai potrivit pentru a acoperi (disimula) oboseala marșurilor tranziției spre o lume în curs de rostire. Din această perspectivă, dacă altădată poetul întorcea spatele istoriei calamității, acum el recunoaște că istoria dă navală în cartea sa, împovărându-i oasele și zborul pentru a-l minți și a-l face complice în arenă. Cu mii de kilometri de deșert în față, pe un drum în care primejdia de-a fi înghițit pânzește la tot pasul, poetul despica dunele, iluminat doar de gândul „că jos, sub tălpile încinse, la două mii de metri/ Poate și mai puțin/ E o mare./ Vălurind lină, tihnită răcoroasă,/ Împăcată cu sine./ Ca leoaica lehuză lângă pui.” În final însă – strecoară diavolul îndoială – „N-ar fi exclus ca în adânc/ Să nu fie nici un strop de apă.” Pe meterezele des-figurării, scheletic, stângaci, tandru, bufon, iritabil, desuet, singur, cobai, șiret, pacifist, ironic, în sfârșit, român verde (cam acesta ar fi portretul tainic de tranziție al poetului, realizat peste mână din destrămarea ochiurilor versului său – unu’ pe față, două de dos), Marin Sorescu coboară în arenă, străduindu-se să se acopere de glorie, însă rămânând de partea învinșilor... Simbolul unei atitudini cetățenești e taurul frumos și puternic, „asirianul taur înaripat”, superba zeitățe care împunge himere, trădat și omorât în arenă sub privirile, în aplauzele și delirul complice al unei lumi care cu doar numai douăzeci de minute mai înainte fusese toată a sa. De altminteri, poezia intitulată ritos **De partea taurului** (scrisă la Madrid în august 1982) este una dintre cele mai frumoase piese ale volumului de față și, alături de altele vreo zece, continuă strălucit linia manierei aluzive care l-a făcut inimitabil pe Marin Sorescu. Acestea fiind spuse, poezia *Traversării* (un amalgam bogat de reacții și atitudini emoționale și „cetățenești”), dacă își transsubstanțiază pe alocuri natura prin inducție simbolică, de regulă, exploatează fără fașoane virtuțile expresiei directe, zona de sicitate frastică a cuvântului, acolo unde, strivită și strunită sever, forma primară naște neștiute surse de energie: „Am uitat dacă am dormit sau nu/ Și ce fel de somn,/ Cred că nu, cred că nu//

Am dat cep unei colosale/ Surse de energie./ Care frizează eternitatea.// În același timp, pe pământ./ Așa, ca din întâmplare./ Există moartea și nemurirea./ Boala și leacul.// Mortul trece spre cimitir/ Și nemurirea îl privește umilă./ Din te miri ce buruieni, troscot, pir.../ Muritorul trece pe drum, semeț./ Și nemurirea îl privește spășită/ Din șanț – cine știe ce nalbă, ce ștevie.// Dar el nu ia seama/ Și trece semeț./ Tocmai fiindcă el e muritor./ Nemuritor cu ziua –/ Am dat cep unei colosale/ Surse de energie.//” (**Nemuritor cu ziua**). Anexând tot mai importante zone ale realului istoric, poezia mai nouă a lui Marin Sorescu riscă și devine conștient un fel de **buletin de știri** al demonului care strică orânduiala divină: „Cum în sălbatici intră draci/ Și vrăjitorul, ca să-i scoată./ Îi pironeste în copaci./ Și-i trage pe-apucați pe roată// Le smulge limba, spune basme/ Cu ud de lup le dă, în cort./ Până ce ies acele iasme/ Din vindicatu-aproape mort.// Așa și noi, de presimțiri/ Și de-ancestrale boli vâlvoi./ Uzați de zilnice jigniri./ Târâte zdrențe prin noroi.// Tratăm cu buletin de știri/ Toți dracii ce-au intrat în noi.” (**Vrăjitorie**). Mezalianța ancilară, inversă, în care au intrat mai mult sau mai puțin silite **abstracțiunile**, ba chiar și erosul întemeietor, sugerează – prin sintonare secretă la actualitate – grozăvia deteriorării generale a stării vremii (vremurilor): „E starea vremii deopotrivă/ Cu bunăstarea tuturor./ O vreme bună de colivă/ (De-ar arde focul în cuptor!)/ Dar țevile au plesnit și vene/ La cei mai slabi, la cei bătrâni./ Celor mai tineri, nu li-i lene/ Să scoată gheața din fântâni./ / În casă nu mai stau: în curte/ Parcă-i mai cald: mai suflă-un câine./ Ne vizitează în albe iurte/ Astăzi un pol și altul mâine...” În asemenea versuri, verbul poetului, împovărat de timp, pare incapabil să se mai

împărtășească din jocul pur și gratuit ori să se molipsească de la copilăroasa joacă a stării de grație. Împuținată de o ortologie sui generis, în locul poeziei se insinuează o știință perversă care ascunde sensuri și-și devoră propria gramatică (redușă de obicei la o formă fixă): „O dărdoră a morții ne-a cuprins./ Se moare cu un fel de frenezie/ Și statul, curios, ar vrea să știe:/ De ce dispăre fiecare ins./ Cu brațele-i de muncă numai bune/ **De transformări și de înfăptuiri** (s.n.)/ Și chiar cu mațe chiorăind, nebune./ Deprinsese-a se hrăni cu ce te miri.// Iar medicii, cu ușa strânsi, declară./ Că fac ravagii noi epidemii/ Cum ar fi foamea, frigul – ce ocară! –/ La care, doctor, n-ai cum să te ții// Dar asta-i bună – toți cei degerați./ Sunt morți de fericire declarați.//” (**Dărdora**). Eu cred că unele versuri trădează – mai înainte de orice – o non-identitate. Senzația pe care o am este că poetul se interesează de ceva care-i rămâne fundamental străin. De aceea cuvântul nu mai e locuit, sau e locuit tranzitoriu, iar lumea pe care o poartă cu sine rămâne la stadiul unei anexe scripturistice din care au fost scoase sau i s-au acoperit oglinzile. „La fața locului vin japonezi./ Măsoară, dau din cap și se răstesc./ Îngrijorați că solul românesc/ E în pericol chiar să nu-l mai vezi.// Se face sul pământul și-o apucă/ Pe crăpături și văi misterioase./ Ni-i măsurat pământul de sub case./ Dar toată șandramaua e pe ducă.// Degeaba rânduiala ham și hăt/ Acidul șterge chipul de pe drahmă// Culturile ce se preschimbă-n magmă/ Ne pun în mâini o piatră sau un băț// Ne ținem, ca la câini, să nu turbeze/ Cutremurele prinse-n pioane.//” (**La fața locului**). Într-un mod ciudat, versul rămâne totuși „spiritual”, dar lumina lui e puțină, trădând vădit înstrăinarea comunicării și lipsa de vector a trăirii (decelabilă însă tocmai în hiperafirmația ascunsă, cum : „Săgeata/ Îl lovise în spate./ Îi străpunsese pieptul/ Și vârful ei însângerat/ Îi arăta calea.” (**Săgeata**). Uneori, sensul, în asemenea construcții, nici nu trebuie căutat. Natura relației poetului cu lumea se reduce la simple circumstanțieri („În legătură cu problema/ Totul e foarte clar:/ N-avem probleme./ Problema s-a pus ca și când nu s-ar fi pus/ Și s-a ridicat imediat după aceea”). Privilegiul și crucea lui Marin Sorescu în *Traversarea* sunt despărțirea de lume prin asumarea istoricității ei. Cu observația care trebuie făcută neapărat că, potrivit cu spusa poetului din **Noi jertfe**, dacă dincolo e întotdeauna vânatul, din necunoașterea „regulilor de circulație”, cel vânat e întotdeauna cel care se aventurează în traversare. Aceasta e și „spaima” devoratoare care macină eul poetului, dezmembrează și articulează universul poeziei sale recente.

În final aș vrea să spun că ultimul volum de versuri al lui Marin Sorescu nu este nici mai bun nici mai slab decât celelalte. Privită din unghiul unităților subatomice, cartea ar mai fi putut fi subțiată de poet prin eliminarea unor piese mai vechi. Nu, desigur, cele frumoase, precum spre exemplu. **A cânta dintr-un arc sau Cum**. Ci pe celelalte, pe cele încă jilave, eboșele... În rest, dacă tot vorbim de învinși, **Gloria victis!**

Cornel Ungureanu

EUGEN IONESCU ȘI EX

La începutul anilor șaizeci, când interdicțiile asupra lui Eugen Ionescu au început să se ridice în România, critica de întâmpinare, formată mai ales din persoane bine selectate, își baza uralele pe faptul că dramaturgul este un consecvent luptător antinazist. Marele dramaturg, ziceau funcționarii care legitimau traducțiunile și împământinirea, scrie piese care aparțin arsenalului combatant al democrației europene. Ionescu era un cetățean cățărât pe baricadele pe care erau și dâșii, frumoșii bărbați ai stângii poststaliniste.

Dramaturgul a declinat onoarea, Estul a rărit ovațiile, ca mai apoi să-l pună iar sub interdicție. Nu peste tot însă. În România anilor optzeci orice cuvânt care-l amintea era bine supravegheat de așii cenzurii. Decât cu un Ionescu anticeaușist, anticomunist, mai bine lipsă.

După decembrie 1989, scriitorul a devenit unul dintre subiectele cele mai demne de adorație. Era, alături de alte nume aflate multă vreme în război cu oficialitatea comunistă, sfântul junei generații, obiectul interesului jurnaliștilor români poposiți pe malurile Senei, dar și al traducătorilor, al regizorilor, al editorilor. Nu întotdeauna recuperarea a avut loc la nivelul criticii și al istoriei literare. Acest nivel solicită timp, competență, judecată liniștită. El a fost însă citat de jurnaliștii care descopereau în afirmațiile sale categorice o mină de aur. Contribuabilul care încă nu știe cu cine votează cumpără cotidianul ca să afle, din pagina întâi, scandalul, mârșăvia, să vadă poza criminalului. Să afle și să-și trăiască indignarea legitimă de alegător.

Jurnalele, nu numai cele de mâna a doua, au citat pe larg o scrisoare a lui Eugen Ionescu către Tudor Vianu, scrisoarea făcută publică de volumul *Scrisori către Tudor Vianu, II*, Ed. Minerva. Dezvăluirea, spun recenzentii, a venit la timp. „Dacă nu era Nae Ionescu (sau dacă nu se certa cu regele) am fi avut astăzi o generație de conducători valoroasă, între 35 și 40 de ani. Din cauza lui, toți au devenit fasciști. A creat o Românie stupidă, înfiorătoare, reacționară. Al doilea vinovat este Eliade, la un moment dat era să adopte o poziție de stânga. Sunt de atunci cinsprezece ani. Haig Acterian, Polihroniade fuseseră comuniști. Au murit din cauza prostiei și încăpățănării. Eliade a antrenat și el o parte din «colegii lui de generație» și tot tineretul intelectual. Nae Ionescu, Mircea Eliade au fost îngrozitor de ascultați... Tot timpul i-am urât; am luptat contra lor; m-au urât și ei – dar fără ei, dușmanii mei, mă simt singur. Eram blestemat să-i urăsc și să fiu legat de ei; cu cine continui dialogul?”

Iată un text pe care cei ce îl citează refuză să-l comenteze: îl oferă cititorului grăbit ca o mărturie. Îl propun spre luare-aminte unui cititor care nu-și mai bate capul cu nuanța și care citește fără să detalieze finalul. Nu-l mai interesează. E prea abstract pentru mîntea lui de cititor de ziar. Un final din altă piesă.

Un Ionescu citit de la un capăt la altul ar

Cornel Ungureanu

pune în valoare altceva. Neegația ionesciană are o anumită structură, superlativele își au sursa într-o viziune asupra lumii; plângerile lui țin de un anumit protocol al înțelepților. Jurnalele sale (*Prezent trecut, trecut prezent, Jurnal în fărâme ș.a.*) ar fi trebuit să ne familiarizeze cu un stil al neegației, cu o tehnică a anatemei. Numi amintesc, de pildă, de vreun autor contemporan care să fi evocat, cu mai multă mânie, amintirea Tatălui. Omul e răul absolut. Își părăsește soția și copiii în Franța, pentru a deveni, în Bucureștii ocupați de nemți, colaboraționistul numărul unu, cel mai abject dintre trădători. El este, deci, chiar șeful poliției filogermene! După război se va înscrie în partidul averescian, apoi în cel național-țărănist, ca să devină un legionar fanatic. După 1945, mizerabilul avocat ajunge comunist. Greu de închipuit un cameleonism politic mai acut chiar în Balcanii marilor farsori. La nivel familial, invazia abjecției e și mai brutală. Ticălosul care și-a părăsit soția în Franța îi răpește acesteia, prin uz de fals, toate drepturile. Venită în România să-și refacă familia, femeia dă peste un monstru. Tatăl infam e recăsătorit cu o femeie pe care o cheamă Lola. Lola e o femeie atât de **dezgustătoare** (cuvântul îi aparține dramaturgului) încât chiar și un bărbat ca Ionescu-tatăl nu poate trăi lângă ea fără accese de revoltă. Revolta e potolită de frații Lolei care, voînici fiind, îl bat zdravăn.

Fiindcă bătrânul amoretz nu poate trăi fără „dezgustătoarea Lola“, îi face concesii. Odioasa cere „... ca sora mea să nu mai fie adusă, sub nici un motiv, acasă; ca eu să fiu exilat în camera cea mai îndepărtată a apartamentului, să mă duc să-mi iau prânzul sau cina singur, înainte sau după mesele bine stropite ale întregii familii, cumnate, cumnați, nepoate, veri, prieteni, adică funcționari de a doua categorie, membri ai poliției, ofițeri subalterni.“ Tatăl cel rău acceptă.

Povestea, parcă, nu ne e pe de-a-ntregul străină.

E chiar povestea cu **mama vitregă** descoperită la rădăcinile ei. E chiar istoria cu tatăl denaturat, desacralizat, decăzut. Dar nu e totul! Polițistul-avocat, ni se destăinuie fiul, e antisemit, și încă ce antisemit! Are un chiriaș evreu, firav și bătrân, fragil și neajutorat, pe care îl bate sălbatic. E supărat pe fiu (pe viitorul dramaturg) că nu-l ajută. Că nu participă la acțiunea familiei.

Un tată atât de abject, naufragiat într-o familie abjectă! O familie abjectă într-o Românie mizerabilă, dintr-o parte barbară a lumii! Iar el, chiar el, Eugen Ionescu-tânărul, naufragiat într-o generație de criminali!

Dar nici **dincolo** fericiții nu dau buzna. „A apărut, scrie Eugen Ionescu în N. R. F., aprilie 1978, un dicționar de literatură franceză contemporană. Ce sărăcie! Nici unul din scriitorii epocii noastre, inclusiv eu, nu reprezintă vreo valoare spirituală, cu excepția negativistilor ca Emil Cioran“.

Interesat de **valoarea spirituală**, Eugen Ionescu va semnala, mereu, victoriile radicalismului cioranian. Eu nu însemn nimic, el înseamnă ceva fiindcă a avut curaj să meargă mai departe. **Jurnalele intime** sunt deseori exerciții de radicalism, momente de eliberare de sub constrângerile Paternității. Uneori ieșirile în generalitate iau următoarea formulare: „Poate că s-a terminat cu rasa albă. Să se termine, oh, să se termine cu franceziiăștia necredincioși dar creduli, cu secăturile de italieni, cu germanii feroci dar stupizi, cu englezii, când nebuni, când apatici, cu americanii, idiot de optimiști, cu rușii cruzi și mistici...“ Deci nu numai românii au păcate! Un folclor arhetipal al viciilor naționale este pus în mișcare în numele Marelui Final care ne așteaptă pe toți...

Recapitulând, am putea afirma că, dacă Edenul ionescian fusese Franța, România e primul loc al unui exil exemplar. Aci copilul face prima experiență a exilului. E primul loc în care el este **anulat** de voința paternă. Tatăl este personajul care, prin tot ceea ce face, definește acest loc de pedeapsă. Puternic ca o fiară, dominat de instincte, **falsificator**, trădător, el inaugurează o adevărată galerie a răilor. În **Nu**, Arghezi, Barbu, Camil Petrescu, posibili părinți spirituali, sunt arătați cu degetul: sunt falsificatori, trișori, manechine. În scrisoarea către Vianu, înainte citată, familia este extinsă. Despre unii dintre autorii afurisiți în jurnale, în corespondență, Eugen Ionescu va scrie, ceva mai târziu, rânduri elogioase. Ca să nu mai vorbim de concluziile de mai târziu:

„Resimt dureros absența scumpului meu Mircea Eliade. Îmi va lipsi întotdeauna. Va lipsi, de asemenea, vieții intelectuale a planetei noastre, vieții ei spirituale(...) Se vorbește mult acum de reîntoarcerea sacralului. Eliade este, probabil, profetul, autorul, precursorul acestei înnoiri. Secolul al XXI-lea, spunea Malraux, va fi religios sau nu va fi deloc: el va fi, mulțumită lui

ESUL DE RĂU

Eliade, învățaturii sale.“

Iată o afirmație grozavă: secolul următor va fi datorită lui Eliade! Învățatul – care a făcut, nu-i așa, atâta rău, e chiar locțiitorul Tatălui, în această lume a degradării valorilor spirituale! În el e speranța! Răul caricaturizat, parodiat, persiflat în publicistica anilor treizeci, în corespondența anilor patruzeci relevă o altă dimensiune: **sacră!** Paradisul e mereu în altă parte.

„A., ce imbecil, ce lichea, ce ticălos.

Despre oricine se poate spune că e un imbecil, o lichea și un ticălos. Se poate afirma asta despre toată lumea și despre nimeni. În străfundul oricărei perversități, în străfundul oricărei pofti, în inima oricărui ucigaș, în spatele a ceea ce ne apare ca fiind gelozie, mișelie, lașitate, uneori mai mult decât la temelie oricărei virtuți, oricărei fidelități, stă căutarea unei aspirații absolute, stă dorul fără nume.“

Să rămânem puțin asupra acestei teme a demersului ionescian: **căutarea absolutului**. Și să observăm că atunci când vorbește despre experiențele-limită ale Răului, scriitorul va folosi (și) persoana întâi plural. **El** sau **ei** devin **noi**. Nu înțelegem nimic din opera lui Ionescu dacă nu sesizăm această metamorfoză:

„Ei sunt niște păsări, nătângi, nesimțitori, feroce. Un univers de păsări feroce. Asta sunt eu însumi în ochii celorlalți, asta sunt eu însumi printre ei. Uneori monstruoasă ascunsă țâșnește afară, monstruoasele abisuri infernale apar la vedere. Mulți s-au străduit să exorcizeze și să dea la iveală sursele urii, zadarnic. Cum am putea să ne curățim de infernul ăsta? De mine însumi mă sperii și orice figură nouă îmi produce panică: ce infern, ce soi de infern se ascunde în spatele fațadei?“

Un loc al păsărilor feroce – acesta ar fi, prin urmare, universul. Oamenii au devenit fiare, monștri, rinoceri. Dar nimic nu e mai simplificator decât bănuială că, pentru Ionescu, oamenii rămân niște monștri. El se privește în această oglindă în care ei, oamenii, apar așa. Iar el – el apare la fel cu ceilalți. Necruțarea față de ceilalți nu-i despărțită de spaimele descoperirii infernului. De spaimele călătoriei în infern.

Fiindcă opera lui Eugen Ionescu poate fi citită și așa: ca o călătorie prin infern. El nu este comediograful care comite teatru de avangardă. El, Eugen Ionescu, nu vrea decât să vorbească limba timpului său. Noțiunea de **avangardă** ar trebui reformulată astfel:

„Ceea ce se numește «avangardă» nu e interesant decât dacă este o **reîntoarcere la izvoare** (s.n.), dacă regăsește o tradiție vie... Operele de artă cele mai tinere, cele mai noi, se recunosc și vorbesc tuturor epocilor. Da, regele Solomon e premergătorul meu. Și Iov, acest contemporan al lui Beckett.“

Reîntoarcerea la izvoare nu se poate face decât trăind experiența infernului. Cum să ajungi acolo decât străbătând **timpul rău** al oamenilor?

Nu a fost numită decât cu o jumătate de gură

o foarte importantă vecinătate a lui Ionescu: Emil Cioran. Cioran, arată Ionescu de câte ori are prilejul (în ultimii ani, desigur), a găsit soluțiile, a lansat câteva formule fericite pentru înțelegerea lumii de azi. **Demiurgul cel rău** ar fi una dintre fericitele formulări care ne ajută să înțelegem ce se întâmplă cu noi, crede Ionescu. După ce a făcut lumea, Dumnezeu cel adevărat a ieșit din scenă, iar omul a fost creat de locțiitorul său: de Demiurgul cel rău. Demiurgul cel rău a creat lumea după chipul și asemănarea sa. E ușor de înțeles de ce Tatăl, cunoscutii, prietenii, contemporanii noștri, ascund „personaje feroce.“ Așa s-ar explica de ce omul a devenit rău, iar lumea, insuportabilă.

„Sunt departe de a fi singurul care spune că lumea a devenit insuportabilă. Popoarele sunt în delir. Oamenii au depășit chiar limitele josniciei. Nu mai există posibilitatea de a alege între o cauză sau alta. Teroarea pe care o trăim îi face pe cei mai sensibili incapabili să suporte această povară enormă, ei sunt în pargul sinuciderii dacă nu sunt omorâți... (...) Va veni vremea asasinilor, profetiza încă Arthur Rimbaud. Asasinul, ucigașul este idealul nemărturisit al multora dintre noi...“

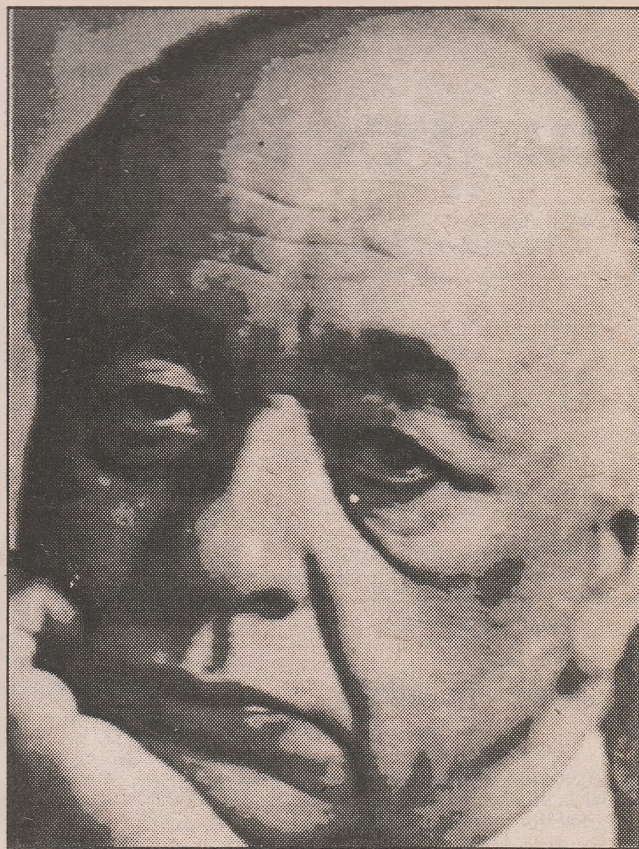
Textul datând din 1979, mai adaugă acestei teribile confesiuni încă una:

„Nu mai pot citi ziarele, nu mai pot asculta știrile zilei, toate acestea mă umplu de groază. Dar suntem duali, pentru că observ că mă atrag în același timp filmele de violență. La mine domină totuși repulsia față de crimă. De ce seucid oamenii între ei? Nu vor muri toți? Triumful violenței este triumful autodistrugerii. Umanitatea nu mai poate să se suporte pe ea însăși.“

A te detesta pe tine însuși, a te urî pe tine însuși: nimeni nu trăiește **ura de sine** mai adânc decât Ionescu. Umanitatea nu mai poate să se suporte, scriitorul nu mai poate să se suporte. „Știam de multă vreme că omul este cel mai primejdios dușman al omului. În fața acestei **enigme fundamentale** (s.n.) ce mai putem spune? Ce să întreprindem? Ce să scriem? Există deja avalanșe, miliarde de cuvinte. Ce haos!

Iată, prin urmare, o lume care nu mai poate fi gândită. **Tot ceea ce nu poate fi gândit, trebuie tăcut**, scrie Wittgenstein în **Tractatus logico-philosophicus**. Paradoxul wittgensteinian e o descoperire capitală pentru cei care vor să înțeleagă arta secolului XX: un secol în care **haosul** nu mai poate fi gândit.

Paradoxul ne atrage atenția, însă, asupra unui spațiu deloc frecventat până acum de lucrare: tăcerea. Ea se afirmă nu dincolo de granițe, ci chiar între granițele faptei noastre. Într-o lume care **trebuie tăcută**, exact la fel cum lumea de odinioară **trebuia gândită**. A **tăcea** această lume înseamnă a te implica într-un proces aparte, înseamnă a stăruie într-un teritoriu pentru explorarea căruia mijloacele obișnuite sunt

ineficiente. Pentru prima dată a **tăcea** trebuie să se sprijine pe operatori noi: pe non cuvinte sau, după cum spunea un mare poet, pe **necuvinte**.

A tăcea devine tranzitiv într-un secol în care negativitatea își descoperă un adevărat imperiu. **Ceea ce nu poate fi gândit** hotărniceste lumea noastră față de lumea de ieri. Oreste sau Hamlet trăiau într-un univers care putea fi gândit. Ei exprimau o lume care putea fi gândită.

Eugen Ionescu scrie într-o lume care nu mai poate fi gândită. Păcatele ei, teribile, trebuie așezate sub pecetea tainei. **Ele ar trebui tăcute**. Ar trebui tăcute chiar păcatele lui, ale Fiului.

Eugen Ionescu arată în teatrul său cum trebuie tăcută lumea. În fond, scriitorul pune la punct o metodă de a explora această lume care nu (mai) poate fi gândită.

Judecățile lui Eugen Ionescu asupra familiei sale, asupra colegilor săi întru literatură, asupra lumii de azi trebuie înțelese pornind de la aceste premise.

Cum se explorează Imperiul acesta? Cum trebuie tăcut ceea ce nu poate fi gândit? Am arătat altădată, într-un studiu consacrat poeziei Villon de V. Voiculescu („Mi-e sufletul un bălci dezlănțuit/ În nava unei vaste catedrale“) cum, în secolul XX, **homo ludens** devine purtător de cuvânt al divinității. Într-un timp al comediei mute, homo ludens arăta cum poate fi tăcută lumea.

Oare acestui homo ludens, s-au întregit unii teologi, nu îi corespunde un **Deus ludens**? Un Dumnezeu care se joacă? Iar trimisul lui Deus ludens pe pământ nu ar putea fi un Isus-claun?

Jocul nu trebuie înțeles ca recreație frivolă, ci ca un act esențial, așa cum a fost el definit de Chaplin, Beckett, Rouault, pantomimă. Sau cum spune chiar Eugen Ionescu într-un articol consacrat cărții lui Philippe Nemo, **Iov și excesul de rău**:

„Îmi este mai ușor să cred că Dumnezeu există decât să cred că nu există. Acest univers și noi, care facem parte din el, ar fi... o enormă farsă. **Să-i fim actorii și să intrăm în jocul lui Dumnezeu**. (s. n.) Și să vorbim de faptele noastre, să ne lăudăm singuri, să ne glorificăm pentru monumentele și capodoperele noastre efemere, să rădem de el și de noi înșine, să intrăm în jocul lui, să acceptăm întreaga cruzime a acestei lumi, lipsite de importanță, pentru că e efemeră.“

Figura de claun a lui Ionescu trimite către lumile originare, deopotrivă aparținând jocului și tăcerii. El există într-un orizont arhetipal la est de eden.

marcel ion fandarac

Rondelul sufletului

Lui Dan Cristea

Tipă sufletul în mine,
Doamne! nimeni nu-l aude...
cărțile parcă-s... cretine,
plâng / încep să-l aplaude!

Domni cu pălării / de bine,
vor să-l îngroape-n laude –
Tipă sufletul în mine,
Doamne! nimeni nu-l aude...

Singur în mansarda-mi stau de
secoli precum Buddha-n sine,
Doamne! moartea nu-mi mai vine:
Tipă sufletul în mine!

Maimuța naturii

Lui Cornel Regman

Îngerii din cafenea citind *Lilium medicinae*,
iar la urechea mea îngerul verzui șoptindu-mi:
grăbește-te! vin zilele „egiptiace”,
vor să se dezbrace,
vor dansa pentru acești îngeri
cu fețele lor căzute-n plângeri...

...Cafeneaua veche tăcută îmi face semne cu mâna,
acolo, cândva, aidoma unui înger căutam secretul
Tristeții:

tristețea, tânăra doamnă,
amanta lui **Don Hieronymus**, vindecătorul...,
cel ce a învins moartea prin splendoare:
Don Hieronymus – splendor!
mare senator pe care diavolii îl aclamă
când câștigă la jocurile... mecanice vreo damă,
când, astfel, o obligă pe Maimuța Naturii (**De
naturae simia**)
să facă strip-tease în Parlament...

„Ah! poezia: o maimuță...
ah! poezia/ maimuța...” – urlă fericit juisând
printre cărțile sale subțiri căzute-n extaz pe spate...,
criticul urecheat și bătrân lipindu-și
nasul de geam, privind avid la îngerii din stradă,
(la) îngerii din Cafeneaua veche, în glumă...
fugiți dintr-o carte postumă...

Rondelul îngerilor

(*parinăma – aparănta*)*

Muncești de-o viață și-apoi ai
gardă de îngeri la mormânt,
și de iubit poate în rai,
îți iubești moartea ca un sfânt...

Ay! suflet / psihu-mu... n-ai grai?!
tânără-i moartea, templu-i sunt...;
muncești de-o viață ș-acum ai
gardă de îngeri la mormânt!

O pagină albă... karma-i,
te-or băga-n ea, făr' de cuvânt!
ah! acei băutori de ceai
plângând ca îngerii pe-un sfânt...

...garda de îngeri la mormânt!

Îngerul din bucătărie:

Lui Laurențiu Ulici

Stăteam în bucătărie și scriam când
aș fi dat drumul la aragaz, să-mi încălzesc
picioarele

care-mi înghetaseră de atâta... liniște acumulată
după **Revoluție!**
Dar, n-am făcut-o!,
fiindcă singurătatea mea acoperită de plapumă
tocmai țipa că se sufocă, delira
pentru că-l visase pe **Pol Pot** pupându-i piciorușele
roz –

el mângâind-o o ruga să-i pun o pilă electrică la
alde

danosif-ioniliescu-dincă-gv

Taci odată! i-am strigat solitudinii mele,
acoperă-ți sfârcurile sânilor, că sar pe tine,
dormi!...

dormi!... solitudinea mea, iubit, și nu te mai
însăpăimânta de **Pol Pot!**
are el gagici mai haoase decât tine, în China...

Nu-i suflet mai religios ca al meu,

L-am auzit, totuși, pe dictator șoptindu-i ei doar-
doar...

Cu mâinile întinse, atunci, cadavrul meu
se repezi în gol, spre acea voce...;
astfel, se trezi strângând de gât un înger mare roșu,
un înger bătrân aidoma celui care stă la intrarea de
la **Palatul Cotroceni** și
în fața căruia cu evlavie, se închină cineva,
nu vă spun... „ține“

Stăteam în bucătărie și scriam
înainte ca îngerul roșu să-mi fi zâmbit, vai!
acel zâmbet caracteristic... muzicantului
din **Saint-Marry**...

Mărul de aur

Al șaptelea poem m-a găsit
modificându-mi creierul
să-l pot schimba cu al lui **Dumnezeu**,
și așa nu-l mai bagă nimeni în seamă pe El,
fiecare își ascunde crima după o cruce, apoi,
își bea ceaiul în cafelele luxoase ori sordide,
ori la rulete își joacă sufletul
sperând într-o reșezare a prețurilor
precum frumoasele doamne din provincia **Amin!**

Te sărut pe frunte, i-am șoptit poemului,
iar el, într-un spleen amețitor, a crezut
că sunt **Dumnezeu** lui politic,
un fel de tătuc bolșevic având mitraliera de vorbe –
cel pupând, deopotrivă, idealuri și târfe date cu
Chanel...

Pleacă! i-am spus celui de-al șaptelea poem,
dar el frumoasa mască mi-a azvârlit la piept,
șoptindu-mi taina:
– Bagă de seamă! **Dumnezeu** n-are creier,
are doar președinți / dictatori...
fă ceva, pune-ți la loc creierul, dacă vrei să nu mori,
știi tu, ca âla... „simplu cetățean“ în Decembrie...

Mare păcat! pentru că am adormit în bucătărie,
acolo unde-mi scriu (...) celălalt a furat
creierul lui **Dumnezeu** / mărul de aur
acum: poemul acesta ca un saltimbanc purtând
cerce aurit în ureche râde fericit șoptind:
... să fie de sufletul morților!

* *parinăma – aparănta – oprire, sfârșitul
transformărilor, al succesiunii momentelor în natură.*

octavian doclin

Dincolo

Să refuzi cuvintele
să fii atât de zgârcit cu ele
încât să pierzi nașterea punctului
să duci până dincolo de pânzele albe
moartea.
În partea cealaltă a oceanului.
Adică a poemului.

Sfârșit de poem

...viclean precum țipătul
de copil
noaptea
este
oftatul

Poemul scurt

Cântă cocoșii. Ahil Peleianul este bolnav.

Să n-auzi. Să n-auzi. Să n-auzi.
Mâna vede.

Poemul minim

Eu în picioare mor. Și din unghiile cuvântului.

Operațiuni cu și fără îngeri

Îmbătrânitul înger din învechitul poem
m-a rugat să ies la tabla adunării.
Am răspuns prezent.

Învechitul înger din îmbătrânitul poem
mi-a poruncit să trec la tabla scăderii.
Am răspuns prezent.

Îmbătrânitul învechit înger din învechitul îmbătrânit
poem
Mi-a ordonat să ies la tabla înmulțirii.
Am răspuns prezent.

Învechitul îmbătrânit înger din îmbătrânitul învechit
poem
m-a strigat să trec la tabla împărțirii.
Am răspuns prezent.

Operațiunile pe creierii cordul
și pielea poemului
n-au mai avut loc.

Îngerii au absentat de la lecții.
Poetul și-a luat și el cuvintele-n cap.
E dat în urmărirea Poemului.

Poet și călău

Poetul scriind poemul

îl decapitează de bunăvoie.
Ochii mâna-i îmbracă
într-o lumină de forță.
Cuvintele se împrăștie în trup
ca un stup în derivă.
(Zahărul lor este sângele îngerilor).
Ies din peștera trupului
și se așază pe munte. Tăcute.
Alt chip. La vedere.
(Călăul lui Ioan Botezătorul avea sabia-n mâini).
Doar orbitele goale).

Ospățul s-a terminat. Poemul poate fi părăsit.
Poetul se ridică de la masă.
Ca un măslin verde.

Ascunzătoarea

Octaviandoclin își scrie poemul
privesc peste umărul lui și citesc
...iar mâna închide gura copilului
când plânge
cuvintele poetului se nasc prin asfixiere
din întuneric văd ochii
o privire care mă arde simt
în ceafă acum când scriu
așteptați o clipă este mumapăduriipoemului
în fața mâinii mele a aruncat punctul
și a răsărit călătorul spre Theba“...

Dar poetul a presimțit ceva.
Nu mai insist. Bucurați-vă, totuși.

(Între ghilimele este cea mai rapidă lectură
a unui poem anterior).

De ce dracu-i publici?

■ Viața ca un roman (prost)

de DAN-SILVIU BOERESCU

Adevărul e că eram – ca de obicei, în ultima vreme – într-o pasă proastă atunci când am intrat la Euromedia cu gândul să cumpăr un volum publicat la Cartea Românească. (Mi s-a reproșat de către unii prieteni că ignor această importantă editură...) Mi-am zis, mai întâi, că aș putea lua o plachetă de versuri. L-am dat la o parte pe simpaticul americanizat Ion Amărieuței, l-am ignorat pur și simplu pe George Alboiu, dar m-am oprit (șocat!) în fața casetei cuprinzând două cărți în versuri semnate...

Paul Purea: Nesomnul iubirii sau timpul dintre mine și spațiu (I) & Nesomnul iubirii sau spațiul dintre mine și timp (II). Atâta prețiozitate „metafizică“ a tentat editura Cartea Românească să pună un... preț pe măsură – 5.100 lei!!! Așa că m-am lăsat păgubaș și mi-am propus să caut un roman. Prin eliminări succesive, am renunțat la opurile semnate de o Smaranda Jelescu sau de o Ruxandra Marinescu-Reuss (de bună seamă, scriitorii importanți, meritând eforturi editoriale cărămidale), căutând, de pildă, volumul lui Caius Dobrescu – **Balamuc sau pionierii spațiului.** Aflasem ieșirea sa pe piață și eram convins că îl voi găsi la Cartea Românească, de vreme ce însăși directoarea editurii anunțase, acum un an și ceva, publicarea sa, într-o emisiune televizată în care se plângea de greutățile întâmpinate la tipărirea tinerilor autori. Am găsit, într-adevăr, cartea căutată în standurile de la Euromedia, însă – stupoare! – pe copertă era imprimat numele editurii... Nemira. (N-o mai fi avut loc în plan bietul Caius?) Obstinația mea era, totuși, să cumpăr un roman oferit de Cartea Românească... Și atunci, într-o clipă privilegiată, mi-a sărit în ochi coperta lucioasă, dominată de o ilustrație lacrimogenă, dublând redundant titlul ultimei producții a Victoriei Dragu (???) – **De ce dracu' plângi?** (Ed. Cartea Românească, 1994, coperta Mașteiu Cristian, tehnoredactor – Diana Argintaru, redactor de carte – ...?).

Pentru doar 1.700 lei, am plecat fericit acasă cu a cincea operă publicată în ultimele două decenii și jumătate (una pe cincinal!) de renumita autoare. Dânsa pare să fi debutat în 1969 cu un volum de versuri (**Iliada, din nou**), a recidivat în 1977 (**Amnios**) – ambele la Ed. Eminescu, a trecut la roman în 1987 – **Mater priensis** (Cartea Românească) și a perseverat rapid, în 1988, cu altă narațiune întinsă – **Profil pierdut** (din nou, la Ed. Eminescu). Iată, deci,

un autor rutinat – deși practic necunoscut – care nu degeaba trebuie să fi atras atenția editurii Uniunii Scriitorilor, așa îmi ziceam. Mă așteptam exact la 341 de pagini sau, ca să împrumut fraza de debut a cărții, „un roman scris de o femeie care s-a trezit dintr-o dată că-l așterne pe hârtie, că n-are altă cale, deși femeia asta era un om destul de hărțuit și nici măcar n-a fost dăruiată cu prea multă rezistență“ (pag. 5). (Nu mă pot abține să nu citez în continuare: „Ea scria, aș

putea spune, fără sfială. Scria... Eu priveam pur și simplu în bagdadie“ – pag. 5 – 6).

Doamna Victoria Dragu a descoperit și dânsa tentația punerii în abis a scriiturii. Abimanta noastră autoare ne descrie pe larg tentația devorant-matriculară a scriitoarei profesioniste Mara Munteanu (căreia, cu cochetăria specifică vârstei, îi împrumută inclusiv titlul unei cărți a sa de acum 18 ani) pusă de un destin textualist rău asimilat în fața capodoperei unei neprofesioniste, infirmiera Natalia de la un preventoriu TBC. Deci, în timp ce de sub teascurile unei tipografii din Galați iese romanul **Sentința** al Marei Munteanu (pe

care autoarea îl consideră un fiasco), Natalia scrie „din prima“ un roman superb, umplând-o de invidie dar și de încântare pe prietena ei. Mara se simte atrasă și ea de sindromul work-in-progress și participă la redactare, lecturând și comentând entuziast fiecare nou maldăr de coli proaspăt scrise. În paralel, repovestește **din off** acțiunea cărții în curs de zămislire, abuzând de stilul indirect liber și amestecând „story“-ul cu povestea propriei vieți de familie (evident, e divorțată și evoluează, în stil Ileana Vulpescu, între copilul minunat, fostul soț care vrea să se reîntoarcă în căminul conjugal și promisiunea abia mijită a unei relații cu un alt bărbat, unul de excepție – ați ghicit!). Finalmente, după ce facem și o temeinică incursiune în activitatea profesională plină de realizări a Marei (pe lângă romanul a cărui publicare merge șnur, ea scrie reportaje minunate despre femei dintr-o bucată, eventual lipovence aprige; în plus, alcătuiește un memorial al geniei savante octogenare Sofia Roznoveanu), tensiunea meta- și infra-textuală este rezolvată printr-o studiată prăbușire a întregului sistem. În ciuda dubiilor autoarei, romanul Marei are succes (confirmat și de scriitoarea cehoaică Harzalova, venită în vizită de documentare în capitala țării prietene); Natalia, intuind că (se) va sfârși ontologic și auctorial din prea multă contopire cu romanul ei (cel atât de invidiat de Mara), își pune opera pe

foc pentru a da vieții ce-i al vieții și familiei (soțul – Tudor, infanții – Donia & Sandin, cățelul – Luchi) ce-i al familiei; Sofia Roznoveanu moare exemplar, ca un elefant bătrân, departe de colectivitate, și acest sfârșit îi dă Marei posibilitatea de a-și clarifica dilemele existențiale și afective (se va mărgini la un sărut plin de semnificații cu Petru Sabău, medicul-măturător care își reia triumfal activitatea de laborator), refăcând din mers celula de bază a societății, împreună cu minunatul fiu Alexandru și regăsitul soț Daniel. Bineînțeles, Mara renaște virginal din toate aceste încercări, fiind gata să se apuce de un nou roman, probabil însuși romanul vieții ei: „Eram din nou **tabula rasa**, foaie albă, gata s-o iau de la început, să mă las din nou scrisă“ (pag. 341).

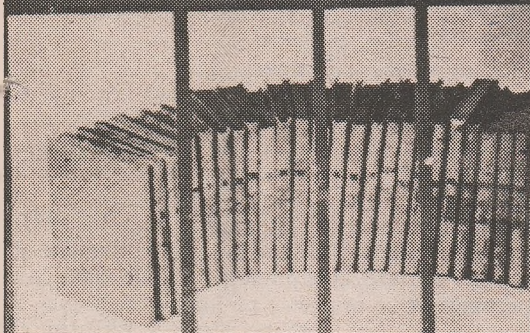
Nici că se putea un final mai kitsch în marea sa previzibilitate. După cum de prost gust este și lacrima de pe copertă, străbătând aluziv obrazul ingenuu al unei fete care este întrebata și (mă) întreabă în același timp: – **De ce dracu' plângi?** Păi, eu mă plâng de tot. Mă plâng de apariția încă unei **Arte a conversației**, mă plâng de confuzia textualizantă a Victoriei Dragu, mă plâng de greșelile sale de exprimare, de truismele și prețiozitățile stilului său („a reapărut, **ca un atom marcat**, întrebarea aceea“ – pag.

9, „le purta tuturor de grijă... **cu același simț de răspundere**“ – pag. 10, „bocea cu **neverosimile lacrimi rotunde**, care lăsausă pete ca de ulei, când se întâmpla ca vreuna din ele să-i cadă pe halatul scrobrit“ – pag. 11 ș.a.m.d.), mă plâng inclusiv de „**Unu Mai**“ de la pagina 48 care-mi amintește, întâi și întâi, de acel „**Unu Decembrie**“ al președintelui Iliescu, mă plâng – în fine – de nefericita opțiune editorială a Magdalenei Bedrosian. Iertați-mă, doamnă, dar **de ce dracu-i publicați** pe alde Dragu, Purea, Amărieuței, Jelescu, Reuss?

...„Am isprăvit“, spuse într-un târziu (pag. 328) Natalia, „am pus capăt acestei experiențe nenorocite“. Așa să fie?

Dumitru Micu

SCURTĂ ISTORIE A
LITERATURII ROMÂNE

A apărut recent în librării primul volum al unei **Scurte istorii a literaturii române**, datorată cunoscutului profesor universitar Dumitru Micu. În pofida faptului că întinderea subiectului depășește posibilitățile noastre de cuprindere, și chiar spațiul unei simple cronici, cred că efortul autorului și interesul acestei cărți artistică o discuție, oricât de modestă și de parțială; este de altfel prima istorie literară scrisă după 1989 (cele ale lui N. Manolescu și I. Negoițescu, apărute în 1990 și 1991, erau scrise în esență înainte de această dată), iar pe de altă parte reeditarea unor sinteze ca aceea a regretatului Al. Piru (acum câteva luni, la ed. **Grai și suflet** a lui I. Șerb) și a compendiului lui G. Călinescu (la Garamond, despre care am scris aici acum câteva săptămâni) arată că publicul este interesat de acest tip de carte, concentrând nu numai informații, ci și perspective asupra unui întreg domeniu. Acest interes exprimă pe de o parte nevoia de a introduce în circulație o serie de date (în speță: de autori și de texte) ocluate înainte, iar pe de altă iminența unor modificări de perspectivă, fie ea metodologică, fie axiologică, decurgând din mutațiile culturale și chiar ideologice care, cu sau fără voia noastră, au loc acum. A le discuta înseamnă nu atât a căuta cu orice preț scăpări ale autorului care și-a scris cartea, cât a gândi la dificultățile aceluia care încă n-a început-o.

Sinteza profesorului Micu este concepută în parametrii tradiționali, și nu dau acestei constatări nici o nuanță depreciativă; dimpotrivă, pentru un asemenea text sintetic, destinat „în special școlii medii”, probabil că păstrarea în cadrul unor precedente este mai degrabă necesară decât o înnoire brutală. Ea începe cu o scurtă privire asupra cadrului natural de manifestare, geografic, istoric și lingvistic, după care urmează un capitol dedicat „creației orale”: modelul călinescian – din istoria proprie, dar și din cea academică – este evident și el este potrivit școlii pe care această viziune a dominat-o încă de la apariția primelor manuale de după război. Epoca veche, tratând secolele XVI – XVIII, poartă subtitlul emblematic „suflet românesc în limba slavă” și tratează opt pagini toate manifestările importante ale scrisului românesc din acest interval care s-au exprimat în altă limbă decât româna: cronicarii, scrierile apocriefe, Neagoe Basarab și, într-un paragraf care nici nu revendică, nici nu reneagă, Nicolae Olahus, fără însă a se pomeni limba în care acesta își scrie textele destinate altora decât ai săi. Era însă important, după părerea mea, să se știe că acesta scrie latinește și că, în general, deși slavona este de departe cea mai larg întrebuințată limbă de cultură în perioada veche, ea nu e singura; de la Olahus până târziu, la începutul secolului trecut, la Budai-Deleanu, se scrie latinește, se scrie grecește cu Cantemir și cu cei dinainte și de după

O nouă istorie a
literaturii

Dumitru Micu, **Scurtă istorie a literaturii române, I** (de la începuturi până la primul război mondial), București, Ed. Iriana, 1994, 399 p.

de MIRCEA ANGHELESCU

el, până la Iordache Golescu, se scrie italienește cu Petru Cercel, primul **gentiluomo** român, pe care autorul nici nu-l pomenește, poloneză cu Miron Costin și așa mai departe, într-o încercare cu totul semnificativă, zic eu, pentru forța cu care factorul creator național încearcă să se manifeste, indiferent în ce haină. Fenomenul trebuie consemnat și pentru că altfel e greu de explicat rapida maturizare a unor forme literare într-o limbă abia exersată în texte și traduceri canonice, școala lui Lazăr, sfidarea mitropolitului grec, eforturile lui Heliade capătă sens în această perspectivă. Pe de altă parte, obișnuința de a scrie în limbi străine nu trebuie exagerată și eu n-aș fi acordat credit afirmației lui Dinicu Golescu, că primele note pentru **Insemnarea călătoriei** sale au fost luate în grecește; cei care s-au ocupat de acest scriitor au arătat că lexicul cărții este plin de neologisme românești și că, dimpotrivă, grecismele sunt foarte puține. Golescu făcea acolo, ca și în alte locuri, o parabolă cu scop didactic.

De acord cu privirea sintetică pe care autorul o aruncă asupra scrierilor vechi fără interes literar, mi se pare excelentă intenția de a trasa conturile unui stil intelectual încă de la cronicarii dotați în această privință, cum e Miron Costin (p. 58 și urm.), căruia i se puteau urmări consecințele până în opera istoricilor romantici precum Bălcescu, și acesta văzut, în spiritul unor contribuții mai recente și convingătoare, ca un autor literar, de roman istoric, în aceeași măsură ca istoric propriu-zis. Dacă aici precumpănește viziunea generală, capacitatea de a discerne coordonatele unui stil, mi se pare exagerată grija cu care sunt consemnate, mai departe, numele unei pletore de autori mărunți cu care nu numai elevul de liceu, dar nici studentul de la Facultate nu va avea nicio legătură: D. Gusti, I.C. Fundescu, N. Scurtescu, N.T. Orășanu și încă alții și mai obscuri ca Romulus Scriban, Costache Carp, Mihai Gregoriadi de Bonacchi, N. Volenti, Șt. Vârgolici și alții, dați cu câte o scurtă caracterizare, anii vieții ș.a. Aș fi insistat mai degrabă asupra unor scriitori tratați prea în fugă, Dimitrie Ralet sau Ion Codru-Drăgușanu de pildă, nedreptățit cred de autor (cartea lui „nu e o realizare literară deosebită”, p. 184) și mai ales tratat într-un fel inadmisibil, acceptându-se ideea „îndreptării” textului său de către cititorii altor generații, ca și cum literatura ar fi altceva decât textul așa cum l-a scris autorul său („În pofida limbajului latinizant, îndreptat de altfel de către editorii postumi, cartea...” etc.)

Sunt, firește, sensibil la ideea autorului că romantismul nostru reface simultan mai multe vârste distincte ale curentelor europene, trăind în aceeași clipă forme și teme clasice, preromantice și romantice. Discuția tipologiilor și a viziunilor, chiar și în forma extrapolată pe care o inaugurează Călinescu („Clasicismul unifică, romantismul diferențiază”, „romantismul nu pretinde a descrie lumea așa cum este” ș.a.m.d.), aduce inevitabil comparația cu fenomenul european, și nu doar vest-european, ci și cu cel analog, polonez sau maghiar. Toată încercarea de situare a romantismului nostru, respectiv a autorilor români, într-o

perspectivă general europeană dă celor mai mărunte caracterizări și referințe o rezonanță mai largă, absolut necesară pentru a ieși din terenul autarhiei necritice: poezia ruinelor este facilitată de lectura lui Volney, lipsa de vocație clasică nu îndreptățește vreo bătălie de genul celei inspirate de reprezentarea lui **Hernani**, Heliade Rădulescu este un emul al lui V. Hugo, ca și Bolliac de altfel, Filimon navighează între Stendhal și Balzac, Maiorescu („cel mai grec dintre învățații români”) este un avatar al lui Herakles etc. Dar seriile analogice includ și numeroase referințe românești: Andrei Mureșanu trimite nu numai la Eminescu, ci și la Coșbuc și Goga, Bolliac la Macedonski, Radu Ionescu la Petică și Anghel și așa mai departe, într-un șir care trebuie să-i trezească cititorului (elev în principiu) ideea unei înălțări, unei continuități care acționează nu numai pe verticală sau pe orizontală, ci și înapoi și înainte în timp, autorii moderni adăugând adesea nuanțe noi celor de odinioară.

Una din părțile cele mai rotunde, mai bine închegate sub raportul sintezei, ni se pare a fi aceea referitoare la literatura anilor 1900, pe care autorul a cercetat-o sistematic în mai multe lucrări și profită deci de un material și o experiență sedimentată în mai multe cărți. Între acestea aș menționa capitolele despre publicațiile și grupările începutului de veac, despre poporanism și simbolism și multe altele. Am însă unele nedumeriri legate de „neojunimism” și sunt foarte conștient că ele pot fi pricinuite de o neatentă aranjare a tablei de materii, după care subordonații acestei etichete ar fi nu numai Mihail Dragomirescu sau Panait Cerna, sau chiar Iosif, dar și autori care au ridiculizat și combătut acerb pe principalul neojunimist (în viziunea cărții), adică pe chiar Mihail Dragomirescu: G. Topârceanu de pildă. O imposibilă aranjare apare și la Macedonski sau Coșbuc, subordonați (la Tabla de materii, desigur) curentului de la **Contemporanul**, sau revistele lui Odobescu și Hasdeu discutate într-un text introductiv intitulat **Între romantism și realism**, unde nu e vorba nici de romantism, nici de realism. În fine, aș reproșa autorului că nu pune la contribuție (nu neapărat pentru a accepta, ci și pentru a respinge dacă e cazul) unele dintre interpretările mai importante de la Călinescu încoace; la dominantă realistă găsită în **Țiganiada** lui Budai-Deleanu aș opune interpretarea regretatei Ioana Petrescu, despre epicizarea și orientarea spre mit a ultimei variante, la discuția despre al doilea val romantic și prozele lui Kogălniceanu, Negruzzi etc. simț nevoia unei confruntări cu teoria costumbrismului și a Biedermeierului (Manolescu, respectiv Nemoianu), „sensibilitatea” de care vorbește la Bolintineanu ar fi impus o discuție a „simțualismului... în care imaginația inventează propriu-i univers”, cum zice E. Simion în **Dimineața poezilor**, și așa mai departe, nu pentru a-i cita pe autorii în cauză – cred că ei sunt dincolo de asemenea mici vanități – ci pentru a nu trece peste atâtea câștiguri ale istoriei noastre literare din ultimele decenii, prea scump plătite pentru a renunța la ele.

Americanii au venit, totuși...

de ALEXANDRU GEORGE

Revista *Dilema* a închinat unul din recente sale numere (105) unei chestiuni tragicomice, unui vis în care au crezut decenii de-a rândul milioane de români, unei speranțe tenace și naive: că poporul nostru va fi salvat până la urmă de americani și că aceștia „vor veni” și ne vor izbăvi de comunism, după cum ne scăpaseră mai înainte, de la distanță, de nemți. Temă tragică și comică, prin absurditatea ei, dar pe care au întreținut-o atâția nefericiți, morții de la Sighet, de la Târgu-Ocna și de la Canal, ba chiar și cei care au izbutit să scape de acolo. Majoritatea iluzionaților noștri, de felurite vârste, nu știau aproape nimic despre americani, decât că sunt un popor tânăr și jovial, bogat și puternic, puțin misterios, dar nu de nepătruns, care, în poziție dominantă după cel de al doilea Război mondial, se vor transforma în niște jandarmi ai lumii și vor sfârși prin a face ordine peste tot, instaurând modul lor de viață, libertatea și capitalismul (expresia economică a primeia); în fine, bună starea generală.

Nu neg că eu însumi am fost victima acestei iluzii, că adolescent fiind am crezut că ocupația rusească e provizorie, apoi că „pacea” e doar un armistițiu, că în fine o reglementare se va produce fie și fără o confruntare de forțe. Asta, însă, spre cinstea inteligenței mele, doar până la Armistițiul din Coreea; apoi înțelegerile de la

Geneva între Eisenhower și Hrusciov au spulberat ultimele speranțe. (Și, înțelegem acum că dacă „americanii” ar fi pus piciorul în prag, perestroika și poate retragerea rușilor între propriile lor granițe s-ar fi produs atunci.) Dar dacă eu am avut scuza juvenilității, nu o aveam pe aceea a experienței de fapt: americanii fuseseră în România, veniseră, îi văzusem, se făcuseră simțiți și nimeni nu ținuse seama de această experiență. La sfârșitul războiului țara noastră a fost covârșită, epuizată de un efort peste puterile ei reale; așteptarea nu a fost o idee chiar neghioabă, americanii nu erau tot una cu turcii, tătarii, muscalii, nemții cu coadă sau cei cu blinde, „venirea” lor avea altă semnificație. (O cruntă decepție fuseseră francezii, pentru generația părinților mei, în 1916, când fuseseră așteptați să vină de la Salonic, sub comanda generalului de pomină, Sarrail, dar sosiseră abia în 1918, la spartul târgului, sub forma câtorva unități de senegalezi, din corpul de armată a lui Franchet d'Espèray, ceea ce făcuse cea mai detestabilă impresie.) Americanii elaboraseră în cursul lunilor precedente „sosirii” lor Carta Atlanticului, a libertății popoarelor, pe care aveau s-o nesocotească cinic și să o calce chiar ei în picioare, prin alianța lor temporară cu rușii. Nu știam aceasta și am alergat pe un câmp în vara lui 44 ca să culeg manifestele aruncate de avioanele lor, prin care eram asigurați că în caz

de armistițiu ni se vor respecta voința, forma de guvernare, sistemul politic. (Am păstrat un astfel de manifest până prin anii 50, când, de frică, l-am distrus: avea pe față o declarație a lui Edward Stettinius iar pe cealaltă una a lui Molotov, comisarul pentru afaceri externe al rușilor, și care spunea același lucru, ne dădea aceleași asigurări).

Și dacă mie îmi era îngăduită naivitatea, nu același lucru se poate admite în cazul istoricilor noștri care tot analizează momentul „primăvara și vara anului 1944” și care trec cu vederea în modul cel mai culpabil un fapt elementar: că americanii veniseră, dar veniseră cu totul altfel decât ca niște porumbei ai păcii, ca niște mântuitori sau eliberatori, deși avioanele lor aveau acest ultim nume; au venit sub forma unor escadre care ne-au bombardat cumplit Capitala, devastând-o, apoi Ploieștii și zona petroliferă, nodurile de cale ferată, în fine structura industrială, cu perspectiva de ne rade de pe suprafața pământului. Au venit la 4 aprilie 1944; în cursul nopții a urmat un bombardament al aviației engleze, care poseda un tip de radar ce-i permitea să se orienteze pe întuneric ca ziua, a doua zi au fost aproape distruse Ploieștii și Câmpina și tot așa până la groaznicul atac din Vinerea Mare a celui an și de la începutul lui mai, aceasta însemnând, în fapt, deschiderea celui de al doilea front pe teritoriul țării noastre.

La aceasta ne dusesse politica nesăbuită și criminală a lui Antonescu, cel care, urmându-l orbește pe Hitler, angajase țara noastră într-un război dezastruos cu S.U.A., Anglia, dar și cu Canada, Noua Zeelandă, Africa de Sud, Australia etc. Trebuia să plătim și am făcut-o cu vârf și îndesat. Americanii au venit, dar ca inamici, și lucrul acesta n-a fost perceput la justa lui proporție de contemporanii cei mai maturi la minte. Unul din rarii observatori lucizi a notat un lucru esențial asupra acestui moment istoric: anume, Nichifor Crainic, un oficial al regimului antonescian, și care a spus că efectul de măciucă a fost atât de puternic atunci, încât regimul acesta s-a dezagregat în acel moment. Conducătorul statului a pierdut controlul situației interne, și-a pierdut tot creditul și lumea nu a mai așteptat decât un lucru: armistițiul, care nu se putea face decât prin înlăturarea lui ca persoană, devenită mai mult simbolică. Ministerele fuseseră „evacuate”, dacă nu și golite, și se aflau dispersate (de ex. al Justiției la Lugoj, al Învățămintului la Pucioasa), în fine Patriarhul ne părăsise pe noi, bucureștenii, oile sale, și se refugiase (apud Argezi) la Căldărușani.

Distrugerile masive și haosul au generat o panică, dar în mod curios nu și o aversiune la adresa americanilor de pe „Liberatoare”; în tot cazul, asta explică ușurința cu care s-a efectuat actul de la 23 august și dispariția într-o noapte a „regimului” antonescian, caz unic în istoria aceluși război, și care ar fi de comparat cu ceea ce s-a întâmplat în Italia, Bulgaria, Ungaria, ca să nu mai vorbesc de Germania. Numai acest fenomen, lăsat de o parte de tot felul de analiști și interpreți, dovedește inanitatea teoriei susținute de diverși apărători ai dictatorului căzut așa de ușor (printre care, spre stupefarea mea, se află și istorici serioși ca d. Fl. Constantiniu) după care Antonescu ar mai fi putut înarma un corp de rezistență pe nu știu ce linie iluzorie, pentru a tranzacționa (el!) armistițiul atunci când ar fi obținut de la Hitler aprobarea. În realitate, bombardamentele aliaților ar fi continuat până la nimicirea noastră, care figuram, după căderea Italiei, ca a treia putere împotriva căreia se încordau Națiunile Unite.

Pentru noi, venirea americanilor a însemnat o catastrofă mai mare decât pentru nemți pierderea bătăliei de la Stalingrad. Semnificația evenimentelor din primăvara și vara anului 1944 mi-a scăpat atunci, dar amintirea lor mi s-a păstrat foarte vie. Măcar cu această minte a românului de pe urmă țin neapărat să o evoc pentru cei care nu au trăit acel dezastru și pentru acest cuvânt încep să creadă că el nici nu a existat.

Lumea literară

● Gestul domnului Corneliu Coposu de a invita artiști și oameni de cultură laolaltă a surprins și încântat pe toți aceia care au avut onoarea de a figura pe listă. Explicația a venit repede și cât se poate de firească. La vârsta-i venerabilă, simțea nevoia să „facă o baie de cultură”. Și tot Domnia Sa mai spunea că politicienii și guvernanții sunt ca apa, trec și pier, artiștii și oamenii de cultură rămân, ca pietrele, astfel, atrăgea atenția, pomind de la binecunoscutul proverb, că dănuirea trebuie ajutată în această țară în care valorile reale sunt mereu ignorate și supuse atacurilor neocomuniștilor. Prin această întâlnire, domnul Corneliu Coposu a dovedit încă o dată că e politicianul nu numai cu un orizont politic remarcabil, ci și cu unul cultural, pentru care merită stimat și mai mult.

● După un an de absență de pe piață – nu fiindcă redactorii săi nu s-ar fi interesat de apariție, ci din motive strict pecuniare – **Secolul 20** poate fi cumpărat iarăși la chioșcuri. Așa cum ne-a obișnuit, e dens, interesant, ca să nu folosim cuvinte mari, deși le merită. În numerele 355-356-357 ne întâlnim cu spațiul cultural din Suedia, despre care scriu Ștefan Augustin Doinaș, Jorge Luis Borges, Gabriela Melinescu, Alf Lombard și multe alte somități în materie. Devenind fundație, redacția vecină nouă va rezolva, sperăm, și alte probleme administrative care o împiedică să-și editeze publicația în ritmul așteptat. Oricum, vom mai reveni.

● Cărțile arestate sau respinse de cenzura comunistă încep să apară, chiar dacă o anumită

parte a criticii tot mai crede că n-ar exista literatură de sertar. Oricum, peste vreo zece ani, când se va trage o imaginară linie, vom afla care ne-au fost **cărtitorii**. Printre ei, și Rodica Ojog Brașoveanu, cu romanul „O toaletă à la Liz Taylor”. Acum i-a apărut o altă carte, „Cutia cu nasturi”, plină de vervă și neprevăzut, cu întâmplări din apropierea noastră. Le vom cerceta.

Festivalul internațional LUCIAN BLAGA, ediția a XV-a

Concursul de creație literară

Concursul este deschis tuturor creatorilor din țară, nemembri ai Uniunii Scriitorilor. Poeziile trimise la concurs vor fi dactilografiate, purtând pe fiecare în parte același moto, într-un plic mic ce conține și datele esențiale ale creatorului: nume, prenume, profesia, localitatea, numărul de telefon etc. Adresa: Casa de cultură Sebeș, str. M. Viteazul, 42, cod 2575 Sebeș – cu mențiunea „Pentru Concursul de creație literară”, până în 21 aprilie 1995.

La Concurs se vor acorda: **MARELE PREMIU** al celei de a XV-a Ediții de către Ministerul Culturii, în valoare de 100.000 lei; premiul I – 75.000 lei, premiul II – 60.000 lei, premiul III – 50.000 lei și 3 mențiuni a câte 30.000 lei fiecare, de către instituțiile organizatoare; premii ale unor reviste literare și ziare, ale unor sponsori.

Jurizarea se va face în data de 23 aprilie 1995 de către un juriu național. Premiile vor fi înmănate la **GALA LAUREAȚILOR**, mai 1995.

Pictură de om bun

de CORNELIU ANTIM

trăsăturile definitorii ale artei sale o reprezintă **candoarea spiritualizată** ce emană din cuprinsul universului său pictural. Din când în când și mai cu seamă în tablourile din ultimii ani, atmosfera tablourilor lui Costin Neamțu este înfiorată de unda gravă a meditației filosofice sau lirice. Convertită, firește, în expresie plastică, în care simbolul și acordurile cromatice joacă un rol dominant („**Peste tot și nicăieri**“ – o parabolă a bătrâneții, „**Neliniști**“, „**Drapaj**“, „**Colina**“, „**Sara pe deal**“).

Costin Neamțu nu este adeptul elaborărilor savante și nici nu se simte atras de provocările deshămate ale imaginației. Forma lui de libertate creativă mi se pare a fi corectitudinea. Se simte în ceea ce pictează o anume pietate față de modelele consacrate ale genului, chiar dacă evocarea lor este adesea difuză. Costin Neamțu poate fi interpretat drept un tradiționalist, dacă aceasta înseamnă smerenia lui în fața marii picturi. El trăiește parcă o experiență proprie a ceea ce ascendența sa artistică a clădit în el în anii de studii și în întreg laboratorul său de creație. Pentru că acest pictor, mai mult ca oricare, pare destinat intimității colocviale a atelierului – spațiu în care tablourile lui au cu adevărat viață și tensiune comunicativă. Acolo, în acel mediu în care spiritualitatea se îngână cu domesticitatea, aidoma chiliilor monahale, pictorul plămăiește o lume din crâmpie pământeste de bucurie ori îndurerare. Întreaga lui creație, fie cea în ulei, fie în zecile de eboșe pastelate, palpită de încântarea lăuntrică pe care o trăiește în fața lucrurilor simple, dar care dau atâtă substanță vieții însăși.

Pictorul nu caută prea departe pentru a-și găsi reperele rezonante. Lumea din imediata apropiere oferă destule prilejuri de a-i dezvălui poezia solemnă sau gravă, tăcută sau palpitând de vitalitate. Asupra lor trebuie doar aruncate

luminile cele mai potrivite, pentru a le scoate din anonimat, pentru a le transforma în semn sau metaforă. În această viziune se înscriu câteva compoziții remarcabile ale pictorului, bine puse în valoare de actuala expoziție de la etajul III al Teatrului Național. Este vorba de „**Masa roz**“, „**Căuc**“, „**Echilibru**“, „**Frumusețea Fecioarei**“ – lucrări ce poartă în ele vocația unui profesionist al desenului și al studiului de culoare. O ținută „academică“ a acestor compoziții, ce acoperă domeniile statice și ale picturii de gen, pun oarecum în umbră unele tentative suprarealiste sau fauviste, ce ar fi putut rămâne în atelier, ca simple exerciții de stil. Ca și destule dintre numeroasele caiete de schițe, care vor numai să dea impresia unui pasionat laborator de creație, dar care nu fac decât să se piardă în imensitatea spațiului ce le-a fost destinat. Din cele peste 200 de „exponate“, imaginea globală asupra operei lui Costin Neamțu ar fi căpătat un contur mai exact și mai expresiv, dacă s-ar fi rezumat la reperele sale esențiale și nu la componentele dimensionale, care oricum nu există și nici nu-l reprezintă.

Dincolo de bogata și recenta serie de desene în pastel și uleiuri, intitulată „**Păpușile Anei**“, ce se dorește un moment cu virtuți mai ales memorialistice și sentimentale; intim motivată, dar cu o mai puțin convingătoare miză picturală, notația de tip impresionist fiind dominantă, există în expoziție o lucrare pe care o apreciem ca excepțională. Ea se numește „**Șura lui Moș Ion**“; este concepută din materiale ușoare (crete și creioane colorate); este un studiu de peisaj în care problemele strict picturale sunt atât de echilibrate și de inspirat rezolvate, încât am regretat expunerea ei periferică și condamnarea la perisabilitate pe care i-a hărăzit-o artistul însuși. Probabil, ne gândim, doar dintr-un orgolios instinct pygmalionesc!

Costin Neamțu nu este ceea ce se numește un **show-man**. Lui nu-i priesc nici larva curiozității mondene și nici grandoarea aulelor expoziționale. Pictura sa pare să-și refuze orice ambianțe, cu excepția celei domestice. Rar ne-a fost dat să vedem o mai mare nevoie de intimitate, decât cea pe care o cer tablourile lui Costin Neamțu.

Și, totuși, artistul s-a lăsat sedus de generoasele oferte ale ARTEXPO, care s-a îngrijit, prin strădania consilierilor săi artistici, să confere acestui moment expozițional dimensiunile unui eveniment. Este, dacă vreți, semnul cel mai firesc de recunoaștere a calităților sale artistice, afirmate de-a lungul a mai bine de un sfert de secol la adăpostul unei modestii aproape maladive și al unei credincioșenii neabătute în sfințenia artei sale. Costin Neamțu a pictat de când se știe în duhul blândeții sale. Tocmai de aceea, una dintre

teatru

Conspirația ipocriților

de MARIAN POPESCU

Recenta premieră a Teatrului Maghiar de Stat din Cluj cu o piesă celebră a lui Bulgakov, **Cabala fariseilor (Molière)**, realizată de către regizorul Tompa Gábor cu cea mai bună distribuție a trupei, evocă din nou unul dintre subiectele care, probabil, ne vor mai obseda câțva timp. Sunt cunoscute avatarurile creației scriitorului sovietic Mihail Bulgakov și dificultățile sale relații cu cenzura deceniului trei. Scriitorul este atras de figura lui Molière, emblematică în contextul atacurilor cercurilor religioase împotriva piesei sale **Tartuffe**, se documentează serios (urma să scrie apoi romanul biografic **Viața domnului de Molière**) și scrie o piesă care este interzisă de către Comitetul de lectură. Va scrie o scrisoare conducătorilor sovietici unde apare această frază: „Prin două rânduri, într-o hârtie oficială, este înmormântată munca mea asiduă în bibliotecă, ca și imaginația mea...“ (apud Albert Kovács, Postfața la vol. **Teatru** de Bulgakov, 1986). O conversație telefonică cu Stalin părea, apoi, să îndrepte ceva. Ironia soartei – sau un semn al destinului! Căci Molière, imediat după scrierea piesei **Tartuffe**, ipocritul religios, suportă cabala membrilor din Compagnie du Saint-Sacrament, indignați de postura în care apare un om religios. Molière îi scrie Regelui, și el, ca mulți alții care din Antichitate până astăzi se adresează Conducătorilor: „Comedia mea, fără să fie văzută, e considerată diavolească“.

Spectacolul lui Tompa, cu Csiky András în rolul

lui Molière, dezvăluie o lume fără mistere. În partea din spate a scenei este sugerat teatrul unde trupa Domnului de Molière juca în fața curții regale. E plasat undeva mai sus față de partea din față a scenei spre care vin actorii. Aici panouri dreptunghiulare așezate pe baza mică, putându-se răsuci pentru a ascunde sau a lăsa unele personaje să apară, închipuie un spațiu teatral – creat de Dobře-Kóthay Judith – mai degrabă expozitiv și luminat cu parcimonie. În dreapta, mai în față, e sugerată cabina autorului-actor iar în poziția opusă, e locul unui personaj, Registrul, care nu are funcția simbolică așteptată, aceea de martor-cronicar al tribulațiilor trupei moliereste ci, mai degrabă, a unui simplu personaj descris.

De altfel, punerea în scenă în ansamblu nu **adaugă** foarte mult în raport cu textul lui Bulgakov. Sunt scene întregi unde ritmul și dezvoltarea par să-l fi preocupat destul de puțin pe regizor care este, indubitabil, incredibilul recordman al stilului și ritmului demonstrate într-un mod de neuit în **Cântărețul cheală** (Când scriu aceste rânduri se împlinesc trei ani de la premiera ionesciană!) Scena adunării Cabalei, de pildă, este un prea lung și cu efect superficial traseu pe care defilează personajele, cu torțe aprinse. Mi se pare că spectaculosul-terifiant scontat a luat mai puțin în calcul nivelul de receptare al spaimei la care se situează un public de azi, observator sau participant la evenimentele terifiante în societatea românească.

Și, totuși, destul de greu, poate și pentru că

interpretul lui Molière părea lipsit de acea flacăra lăuntrică, definitorie pentru marile actor care este Csiky András, lumea agonică a lui Molière începe să fie sesizabilă. Nu am cum să-mi înlătur senzația că dintre actorii talentați sau (și) experimentați ai trupei – Spolarics Andrea, Salat Lehel, Boér Ferenc, Dehel Gábor, Nagy Dezső – ca să dau numai câteva nume – Bíró József reține atenția prin pregtința posturii sale scenice. Desigur, mai pot menționa scene în care interesează evoluțiile lui Borbáth Julia (Madeleine Béjart) sau Nagy Dezső. Sau momente de superbă concentrare ale lui Csiky András: abia acestea dau, când și când, impresia a ceea ce reflectă marea dramă a unui artist având de-a face cu evenimentele proprii biografiei dar și cu brutalitatea epocii.

Inspirația lui Tompa Gábor de a pune în scenă piesa lui Bulgakov, urmând altor opțiuni repertoriale deosebit de interesante pentru contextul publicului maghiar din Cluj, are, desigur, importanța sa, vizibilă pentru cei care pot trece dincolo de zbaterele execrabile ale altei „cabale“ unde se ilustrează atât români cât și maghiari. Ceea ce mi se pare important – afirmație fără legătură directă cu valoarea spectacolului lui Tompa Gábor – este, în acest moment, dar poate și pentru viitor, opțiunea direcției Teatrului Maghiar din Cluj pentru o curajoasă afirmare culturală a teatrului de expresie maghiară de la noi.

Cu șapte ore înaintea premierei **Cabala bigoților** de la Teatrul Maghiar din Cluj, aveam plăcuta surpriză să am alături de mine – cu ocazia lansării cărții **Cinci divane ad-hoc** (unde un capitol din cele cinci era „**Tompa Gábor**“) – actori ai Teatrului Național, pe directorul acestuia, Dorel Vișan, pe directorul Naționalului craiovean, Emil Boroghina, dar și pe alți doi regizori importanți ai teatrului românesc de azi, Mihai Măniuțiu și Victor Ioan Frunză. Cei trei regizori au creat sau creează în Cluj. Este un oraș pe care primarul îl cunoaște sub alt nume.

Eduardo Mendoza

În Cataluņa – ținutul natal al lui Eduardo Mendoza și spațiul inspirator și primitor al tuturor fabulațiilor sale – se consumă cu o extraordinară violență, pe fundalul unor furtuni și inundații devastatoare, dragostea dintre o tânără călugăriță și un irezistibil proprietar de pământuri. Ca de obicei, protagoniștii lui Mendoza evoluează în trecut – trecutul oprindu-se de astădată în preajma anilor '50 – însă nu la oraș, cum ar fi fost de așteptat, ci, pentru întâia oară în literatura lui, la țară.

În Anul Potopului, ravagiile pasiunii depășesc ca durată catastrofa naturală, repercutându-se asupra celor doi eroi, peotriva fiecăruia, până la limita biologicului.

Apărut în Spania în 1992, Anul Potopului continuă să fie considerat de critici drept unul din cele mai reușite romane ale lui Eduardo Mendoza.

Publicul românesc este familiarizat cu numele autorului catalan, din opera acestuia traducându-se, integral sau fragmentar, Adevărul despre cazul Savolta, Misterul cripei fermecate, Orașul minunilor.

ANUL POTOPIULUI*

A tunci își dădu seama că se afla cineva lângă ea și se însufleși. Era femeia care o salvase de câini de două ori iar acum îi aducea un pahar cu limonadă pe o tavă de alpaca. Că bine ziceți, măicuță, exclamă paznica. Lasă-ne singuri, Pudenciana, spuse Augusto Aixelà. Paznica puse tava pe masă și plecă strâmbându-se. Nu-i place să i se spună Pudenciana, cu toate că acesta e numele ei adevărat, explică Augusto Aixelà când rămăseră iarăși singuri. Călugărița bău limonada dintr-o dată, lăsă paharul pe tavă, oftă și tăcu. Rupse tăcerea Augusto Aixelà pentru a spune: Continuă, măicuță, te ascult. Călugărița urmă cu glas mai puțin emoționat. Transformarea Spitalului nu e o treabă ușoară, spuse, trebuie reparate stricăciunile, refăcute camerele, schimbat sistemul de încălzire, conducta de apă, băile și bucătăriile, o investiție de oarecare anvergură, după cum vă puteți da seama; am vorbit despre proiectul meu cu diferite persoane: cu domnul primar, cu secretarul guvernatorului civil, care a avut amabilitatea să mă primească, și cu o persoană apropiată episcopatului; toți m-au ascultat cu cel mai mare interes și au găsit ideea foarte potrivită, chiar laudabilă, dar nimeni nu a dat nici cel mai mic semn că ar vrea să participe la proiectul acesta în mod concret; vorbesc, desigur, de sprijin financiar. Nu mi-a mai rămas nici o ușă la care să bat, domnule Aixelà.

Augusto Aixelà stătu o clipă pe gânduri, apoi, cu același aer de seriozitate cu care ascultase explicațiile călugăriței, întrebă: Care e numele dumitale, măicuță? Ea răspunse că numele ei era măicuța Consuelo. El o pătrunse cu privirea și o întrebă dacă putea iscăli cu acest nume cecuri și polițe, ea zâmbi. Nu, în

tranzacțiile comerciale sunt obligată să folosească numele civil, spuse. Atunci spune-mi-l și mie, o zori Augusto Aixelà. Nu știu dacă pot, răspunse călugărița. Poți și trebuie să mi-l spui, răspunse el, pare-mi-se că tocmai începem o tranzacție comercială, dacă nu cumva totul nu e doar un plan întru veșnica mântuire a sufletului meu. De astă dată răsă măicuța Consuelo. Oh, nu, asta intră în atribuțiile părintelui paroh; eu nu pot decât indirect să vă duc la cer, doar dumneavoastră ați spus că începem o tranzacție comercială. Da, dar o să isprăvim tranzacția și tot nu mi-ai spus care e numele dumitale. Constanza, Constanza Briones, murmură călugărița. Nu e un nume pentru care să roșești, spuse el. Am roșit? întrebă. Da. O fi de la limonadă, spuse ea. Nu îndruga minciuni, Constanza Briones, ori ții să te duci la spovedanie, spuse el. Măicuța Consuelo își luă tonul grav, de parcă ar fi vrut să abată conversația dinspre glumă. Mă veți ajuta? întrebă. Nu știu, nici măcar nu știu ce-mi ceri să fac, nu cred că e vorba de o mică pomană, ai făcut niște socoteli, spuse el. Călugărița răspunse: Așa, numai din ochi, nu le am la mine, dar pot să vi le trimit. Adu-mi-le chiar dumneata și le vedem împreună în liniște, mâine voi fi ocupat toată ziua, vino sâmbătă după-amiază, spuse el.

La întoarcere, în drum spre cămin, călugărița îl întrebă pe doctorul Suñé dacă știa conacul, la care acesta răspunse că, în urmă cu niște ani, pe vremea când se angajase la azil, câștigând prin concurs ocuparea postului, îl vizitase pe fostul stăpân al moșiei, care era bolnav. Era un moșneag, pe nume Augusto Aixelà de Collbatao, pesemne că, spuse, același ins pe care l-ai cunoscut dumneata odinioară. Măicuța Consuelo răspunse că, într-adevăr, era vorba de aceeași persoană, și îl rugă pe doctor

să povestească mai departe, ceea ce acesta și făcu, spunând: Pe vremea când îl îngrijeam, Augusto Aixelà locuia singur și o ducea cât se poate de rău întrucât starea sănătății lui era proastă și prezenta clar simptome de demență senilă; și nici din punct de vedere economic nu stătea mai bine. Pare-se că în tinerețe avusese o avere frumoasă, pe care a irosit-o prosteste. Slab de fire și desfrânat, se înconjurase de prieteni falși, indivizi fățarnici care, abuzând de credulitatea sa, îl vârstăseră în afaceri ruinătoare. Viciile și escrocheriile i-au tocat încet-încet toată averea. Până când nu i-a mai rămas decât casa, cu grădina și livada, dar și aceea, împovărată de fel și fel de ipoteci. A dus-o câțiva ani dând pe nimic o minunată colecție de artă, mobilele și obiectele de valoare din casă, inclusiv o bogată galerie de tablouri de familie, până când, încolțit de mizerie, fu silit să se dea bătut: nemaiaivând încotro, vându ce-i mai rămăsese ca să-și plătească toate datoriile și, rămânând fără nici o centimă, intră în azilul de bătrâni, unde mai trăi un număr de ani, timp în care nimeni nu a venit să-l vadă: avea doar rubedenii îndepărtate, cu care se certase în timpul vieții și pe care acum nu le mai putea ispiti cu averea lui frumoasă. Niciodată n-am făcut casă bună cu el, adăugă, Augusto Aixelà era un bătrân arțăgos, autoritar și fanfaron; se purta urât cu infirmierele pentru că nu îl lăsau să le pipăie; trimitea mereu scrisori la Vanguardia, în care se plângea – și n-avea dreptate – de condițiile igienice ale centrului, de mâncare și de personal; și oricui stătea să-l asculte îi spunea că el ar merita un tratament special, fiindcă deși nu putea să-și plătească nici măcar întreținerea și era silit să trăiască din mila publică, pe vremuri finanțase cu bani din buzunarul lui lucrările de reamenajare a vechiului Spital. Doctorul Suñé făcu o pauză și urmă: Cică

*Fragment de roman

dăduse banii pentru a-i face pe plac unei femei pe care o iubise mult, dar care nu a știut să-i împărtășească dragostea. Auzind acestea, măicuța Consuelo, care aproape că-și închisese pleoapele și părea a fi adormit legănată de glasul medicului, își clătină capul dintr-o parte într-alta, zâmbi și spuse: Întotdeauna a fost un panglicar.

A doua zi, după vizita la casa Aixelă, doctorul Suñé o găsi pe bolnavă într-o stare de gravă prostrăție. Pare-mi-se că ieri am tras ultimul cartuş, măicuță, îi spuse, mă căiesc că m-am lăsat înduplecat. Călugărița îi zâmbi: De-ai ști, doctore, cât îți mulțumesc pentru ce-ai făcut pentru mine. Se spovedi, se împărtăși, primi sfântul mir; apoi intră în comă. De îndată ce a fost înștiințată familia bolnavei de către direcțiunea azilului, doi indivizi în vârstă, care au spus că sunt frații măicuței Consuelo, au venit chiar în acea după-amiază, în clipa în care ea își dădea ultima suflare...

Doctorului Suñé, care venise să le prezinte condoleanțe, îi spuseră că n-o mai văzuseră pe sora lor de foarte multă vreme, de când ea, copilă fiind, părăsise casa părintească pentru a-și începe noviciatul în mănăstire; intrând în rândurile bisericii întrerupsese orice legătură cu familia, spuseră; de atunci, a răstimpuri mari, se mai întâlniseră de patru sau de cinci ori, pe fugă și întotdeauna în împrejurări dureroase. Din acest motiv, mărturisiră, dispariția surorii lor nu îi întristase prea mult. Cu toate acestea, în timpul ceremoniei de înmormântare, cel mai mic dintre frați nu a putut să-și stăpânească hohotele de plâns, de câteva ori, iar la cimitir amândoi erau profund îndurerăți. Înainte de a pleca întrebară dacă boala sau înmormântarea surorii lor însemnase o cheltuială anume, în care caz, spuseră, ei ar fi gata s-o suporte. Li se răspunse că nu, că ordinul religios își asuma toate cheltuielile iar acest răspuns îi cufundă într-o adâncă mâhnire. Sărmana Constanza, spuseră, era sora noastră cea mică, dar niciodată n-am putut să facem nimic pentru ea, și nici măcar acum.

În după-amiază aceea, pe când doctorul

Suñé se pregătea să se întoarcă acasă după înmormântare, o infirmieră îi dădu o scrisoare spunând că aceasta fusese găsită în camera măicuței Consuelo de către echipa de curățenie și dezinfecție. Cu toate că era vorba de un obiect personal al defunctei, adăugă infirmiera, scrisoarea îi era adresată doctorului Suñé, fapt pentru care socoti că se cuvenea să i-o dea acestuia fără a spune nimic direcțiunii azilului și nici călugărilor de aici. Doctorul

roza vânturilor

Stanislaw Jerzy Lec^v (Polonia)

*Ce mai rămâne
din vechile basme?*

Ce rămâne
din vechile basme?
Acrobați de parter,
clauni, în pauze
făcând tumbe pe covorul
zburător.
Uneori
privirea unui visător
le ridică
în cupola cercului.

În românește de
Petre Stoica

Suñé încuviință această decizie și luă scrisoarea acasă, unde, cum ajunse, se apucă s-o citească fără întârziere. Era scrisă cu litere tremurate, pe ici pe colo necitețe, și începea așa: Ieri după-amiază, în grădina casei Aixelă, ați manifestat o curiozitate firească voind să aflați ce anume mă silise atât de tare să vizitez această moșie **in articulo mortis**, ca să spun

de ani iar eu nu am fost în stare să răspund cu sinceritate generozității și amabilității pe care mi-ați arătat-o ascultându-mi rugămintea. Sigur este că am evitat să vă povestesc ceea ce se întâmplase odinioară acolo, pătrunsă fiind de o pudoare cu atât mai absurdă acum cu cât atunci, când s-ar fi convenit s-o am, nu am avut-o. Ce s-a întâmplat, spunea în continuare scrisoarea, e foarte simplu: Acolo, cu mulți ani în urmă, mi-am pierdut mai întâi capul apoi onoarea în brațele unui bărbat pe care îl iubeam atât de mult încât aș fi părăsit viața religioasă de n-ar fi stat în calea mea Dumnezeu cu netăgăduita-i Voință. Scrisoarea, scrisă mai mult cu grabire decât cu grijă, fără îndoială din îndemnul unei minți întunecate, spunea mai departe: Acestea s-au întâmplat în anul potopului: după o lungă secetă cerul s-a deschis și ploii nefsărșite se abătură asupra regiunii; la Bassora au fost acoperite de ape fabrici și case, multe familii au rămas fără adăpost iar un număr de oameni și-au pierdut viața în această grozăvie, dar mie nici nu-mi păsa, fiindcă adierea ce pătrundea prin fereastra cabinetului aducea din grădina mireasma curată și desfătătoare a florilor. Poate că – adăuga – am fi fost fericiți dacă nu s-ar fi dezlănțuit împotriva-ne, ca să ne despartă, toate stihiiile naturii iar, pe deasupra, și o serie de întâmplări neașteptate și înfricoșătoare. Eu nu m-am dus în acea noapte la întâlnire așa cum făgăduisem pentru că întâmplări sângeroase, de care mă cutremur și-acum numai când îmi aduc aminte, m-au împiedicat să-mi împlinesc făgăduiala și dorința. Când în cele din urmă am ajuns acasă, era prea târziu, el plecase. Restul vieții mele a fost un îndelung și tăcut fals: după atâta amar

de ani mă simt tot refugiată în amintirea caldă a singurei clipe de intimitate ce mi-a fost dată pe lumea aceasta. Fără ea nu știu cum aș fi putut să îndur atâta singurătate. Acum, la sfârșit, a sosit clipa să dau socoteală Prea-Înaltului și o înfrunt cu spaimă; mă încred în Milostenia Sa Nefsărșită dar mă cutremur gândindu-mă la strășnicia Judecării Sale, pe care în van am crezut că o ocolesc în toți acești ani, mărturisindu-mi de o mie de ori păcatul, dar niciodată vinovăția, pentru că și acum mă aflu tot acolo, scaldată în lumina suavă a acelei după-amieze de vară, nedumerită și încremenită, nepăsătoare față de orice, cu toate că știu prea bine că această sfruntare și îndârjită nesupunere trebuie să mă osândească. Ultimele paragrafe ale scrisorii scrise cu tot mai slabe puteri abia se mai deslușeau. Unele fraze sau fragmente de frază păreau scrise cu mai multă siguranță dar înțelesul lor rămânea nelămurit. Suferința, fericirea și dragostea sunt doar un vis, spunea în mijlocul unui paragraf, fără nici o legătură. Iar altul, scris cu litere șterse părea să spună: Întotdeauna m-a înfricoșat eternitatea: mi-o închipui ca pe ceva imens, neprielnic reîntâlnirilor, și dacă într-adevăr așa este și-o fi să nu ne mai vedem vreodată, vreau să știu, dragostea mea, că întotdeauna te-am iubit și întotdeauna te voi iubi. După această mărturisire incoerentă și în afara timpului uman, numai rânduri pline cu măzgălituri, de parcă mâna care le însăilase ar fi continuat să execute gestul mecanic al scrierii după ce spiritul ce o conducea va fi trecut de-acum hotarele acestei lumi.

Prezentarea și traducere:
Angela Martin

Harriet Zinnes și eclectismul poeziei contemporane americane

de RODICA MIHĂILĂ

Harriet Zinnes se numără printre acei poeți americani al căror talent se cultivă la școala modernismului, dar care, deși puternic marcați de formalismul Noii Critici, vor beneficia deopotrivă de explozia de avangardism postmodernist din poezia americană a anilor '50 și '60, de eliberatorul spirit eclecticism al postmodernismului.

Ca mai toți scriitorii generației sale Harriet Zinnes se dedică nu numai creației, ci și unei solide cariere universitare. Nu este doar poetă și prozatoare, ci și profesor, editor, critic literar și de artă. Ca mulți alți scriitori americani, urmează același drum al devenirii care o va duce de la un obscur orașel de provincie la metropola vieții artistice și culturale a Statelor Unite și, mai departe, în inima Europei. Luându-și drept mentori, așa cum singură mărturisește, pe Ezra Pound și Gertrude Stein, își deschide arta spre teritoriile altor limbi și culturi, îndeosebi cea franceză, spre tărâmurile altor arte, în primul rând artele plastice moderne.

Debutează ca poetă în anii 1960 cu volumul *Waiting and Other Poems* (1964), căruia îi urmează alte câteva volume de versuri, un volum de nuvele și povestiri, *Lover* (1989), un volum de traduceri din poezia lui Jacques Prévert: *Blood and Feathers* (1993). Tot mai adesea Harriet Zinnes explorează zona de împănare dintre poezie și proză, publicând fie volume de poeme în

proză, precum *Entropisme* (1978), fie volume de proză scurtă cu adânci rezonanțe poetice, ca de pildă *Lover*.

În calitatea sa de critic de artă, fie că scrie pentru jurnalul literar *Caprice* sau pentru revista de artă *Art Papers*, fie că ține conferințe la celebre galerii de artă precum Tate Gallery, Harriet Zinnes este receptivă la nou. Și chiar dacă nu subscrie întotdeauna cu entuziasm la tot ce este nou, se arată permanent dispusă să-l descifreze. „Îmi place Max Beckmann și Jackson Pollock, dar mă entuziasmează și Andy Warhol. Mă interesează o bună parte din creația californianului Balderassi precum și arta lui Mike Kelley, Susan Rothenberg, Louise Bourgeois, Susan Sherman, Brice Marden, Sherry Levine și alții”, mărturisește Zinnes.

Și în privința poeziei preferințele sale atestă implicarea totală în viața artistică și literară contemporană. Într-o scrisoare datată mai 1994, Zinnes afirmă: „Se poate foarte bine să-mi placă poezia lui Mary Jo Salter, o poetă o forme, deși sunt devotată unor poeți ca Ashbery, O'Hara, Bly în poezia sa de început, Gerald Stern, Carolyn Forché (care m-a publicat în recenta ei antologie *Împotriva Uitării*), David Shapiro, Lynn Emanuel, Carolyn Kizer (despre ultimii trei am scris recent). Dar, firește, există poezii care mă încântă și în opera altor contemporani precum James Wright, James Merrill etc.” Și în aceeași

Harriet Zinnes

Din nou drumul

E același drum
cu aceiași bolovani
aceleași semne.

Unul dintre semne spune:
Trecerea interzisă. Trec morții.
Să treacă.

Mă întorc.
Văd aceiași bolovani.
Întorc spatele semnelor.

Aud tonurile joase ale unei serenade.
Nu privesc înapoi.
Am mai auzit aceste cântece.
De ce așa face cale-ntoarsă?

În românește de
Rodica Mihăilă

scrisoare adaugă: „M-am dăruit Cuvântului. E însăși viața mea. Prin poezie trăiesc cu cea mai mare intensitate.”

Îmbinând puritatea muzicii și experiența senzuală a vizualului, poezia sa se află într-o nesfârșită căutare a propriei forme, a propriei muzici, a libertății depline, care, spune Zinnes, se naște din „impactul inițial al unui cuvânt asupra altuia, din senzația creată de acest impact, de tumultul cumulativ al experienței aflată în arhitectura intensă a memoriei”.

Poeta nu se pierde nici o clipă în efuziuni romantice, ci își construiește versul cu economie și rigoare, folosește cu măiestrie ironia și briciul intelectului pentru a aborda o lume deopotrivă reală și fantastică. Colajele verbale, jocurile de cuvinte, juxtapunerile, efectele tipografice sunt menite să-l implice pe cititor în descifrarea sensului, să reconstruiască momentele existențiale. Complexitatea și absurdul vieții sunt tratate adesea în manieră dadaistă și suprarealistă. Cum spune Zinnes: „Vreau ca poeziile mele să declare complexitatea experienței, surprizele ei, căci pentru mine o poezie este consecința unei adânci înțelegeri a faptului că ceea ce este, de fapt nu este, că ceea ce s-ar putea să se întâmple, nu se va întâmpla niciodată”. Tocmai acest aspect al creației o fascinează și în poezia lui Prévert, despre care afirmă: „Prévert își construiește limba prin jocuri de cuvinte. Gesturile lui ironice, jocurile lui lingvistice, demonstrează complexitățile, absurditățile și barbarismele unei lumi pe care o iubește”.

În diferite feluri cariera Harrietei Zinnes s-a încrucișat cu cele ale unor pionieri ai postmodernismului precum Anais Nin, John Cage, Thomas Pynchon, Allen Ginsberg, Jersi Kozinski, Kurt Vonnegut, Robert Bly și alții, pe care i-a cunoscut, despre care a scris și dintre care mulți i-au fost sau mai îi sunt prieteni. Ceea ce nu o împiedică să precizeze că: „Termenul de **postmodernism**, deși un cuvânt încă larg uzitat, a devenit obositor. Se mai folosește încă în critica de artă, dar în ce privește poezia și-a pierdut mult din impactul de altă dată. Aș spune că în Statele Unite în clipa de față domnește eclecticismul. Se publică așa numiții *Language Poets* (poeți ai limbii) și discipolii lor, cum ar fi Ann Lauterbach, dar și așa numiții *New Formalists* (noi formalisti), care cultivă structura și metrica tradițională. În timp ce sunt elogiați poeți ca de pildă Kenneth Koch, prieten cu John Ashbery și cu regretatul Frank O'Hara, căruia Societatea de Poezie a Americii i-a acordat anul acesta premiul **Shelley**, sau Barbara Guest, și ea la fel de devotată experimentului poetic, se acordă recunoaștere și poezilor formalisti cum ar fi Marilyn Hacker”.

Scriitori pe mapamond

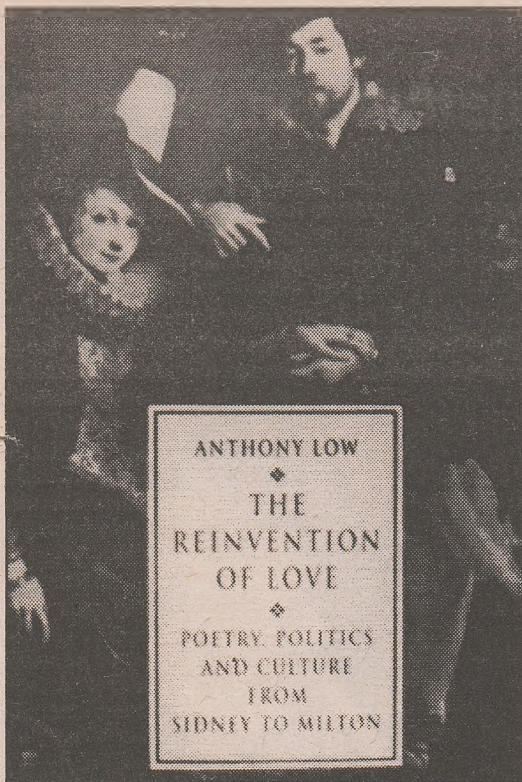
■ **B. Traven, Dans l'état le plus libre du monde.** După moartea cetățeanului mexican Traven Torsvan, în 26 martie 1969, văduva sa, Rosa Elena Lujan (au fost căsătorii în Texas sub numele de Croves), a dovedit că autorul romanțelor *Vaisseau des morts*, *La révolte des pendus* și *Trésor de la Sierra Madre* (după care John Huston a făcut un film cu Humphrey Bogart) nu era mexican, așa cum dovedea pașaportul, ci un refugiat german, Ret Marut, participant la Revoluția din München, din 1920, și căruia i s-a pierdut urma. Ignorându-i-se în continuare locul de naștere – a fost actor în Berlin, regizor în Düsseldorf și fondator și unic redactor al publicației *Der Ziegelbrenner*, al cărui prim număr a apărut în 1917, în plin război mondial – au apărut, neregulat, 13 caiete, păcălind cenzura. Când, în 1919, imperiile centrale s-au prăbușit, *Der Ziegelbrenner* anunța: „Revoluția mondială începe”. Marut, devenit directorul departamentului de presă în republica consiliilor, reușește să fugă, în 1920, și se refugiază în Mexic. Ia naționalitatea țării de refugiu și publică timp de 30 de ani o operă de anvergură, devenită celebră în lumea întreagă. I s-au conferit lui Ret Marut nenumărate identități, de la cea de președinte al Mexicului sau de miliardar american, până la a fi considerat un grup de scenariști hollywoodieni. El însuși a folosit 26 de pseudonime. Când republicanii spanioli l-au invitat în timpul războiului civil la Barcelona le-a răspuns lăudându-le curajul de luptă împotriva „fiarei fasciste”: „Aș vrea să vă ajut. Deși operele mele sunt traduse în 17 limbi nu am nici casă, nici bani...” Le-a oferit biblioteca sa. Volumul amintit mai sus și publicat de editura L'Insomniaque, cuprinde și extrase din *Ziegelbrenner*, definiții pentru personalitatea lui Marut: „Vreau să trăiesc

conform propriilor mele legi. Vreau să fiu propriul meu rege și în același timp unicul meu subiect. Nimeni nu-mi poate fi stăpân și nimeni nu poate stăpâni în afara mea. Fă ceea ce-ți place! Trebuie să spui – vreau! Trebuie să spui – nu vreau!”

■ **Léon Robel, Histoire de la neige** (*La Russie dans la littérature française*). Autorul își propune să reperițe ecourile și influențele Rusiei asupra literaturii franceze. O dată cu căsătoria lui Henric al II-lea, în 1051, cu Anna, fiica marelui prinț Iaroslav de Kiev, Rusia a pătruns lent în literatura franceză. Ludovic al XIV-lea însă nu i-a iubit pe ruși și i-a preferat pe turci. Dar în secolul luminilor, Rusia a pătruns puternic în cultura franceză. Petru cel Mare fascinează în 1716 Parisul. Chiar și Voltaire îi preferă pe ruși suedezilor. Rusia se strecoară în „Candide” în jurul figurii țarului Ivan. J.J. Rousseau a fost însă ceva mai circumspect: „Rușii nu vor fi niciodată suficient de șlefuiți. Petru a avut geniu imitativ, nu un adevărat geniu. Înainte de a începe să-i civilizeze pe ruși ar fi trebuit să aibă de a face cu nemții sau englezii...” Stendhal, prezent la Moscova cu Marea Armată, va face din „Armance” unul dintre primele romane franceze în care un eveniment rusesc (revolta decembristă) joacă un rol. Balzac declară în 1843: „Rusia este amanta mea și Franța soția legitimă. Ca mulți soți, mă aflu mult mai des lângă amant decât lângă soție”. Ar fi greu de citat toți scriitorii care defilează în cartea lui Robel, din ce în ce mai mulți cu cât mijloacele de comunicare s-au perfecționat și cu cât Rusia a invadat spațiul geografic și mental al Europei. Ar mai putea fi amintiți: contesa de Ségur, Romain Rolland, Apollinaire, Cendrars și bineînțeles Louis Aragon.

Marka Dona

Metamorfozele iubirii

Anthony Low: „The Reinvention of Love – Poetry, Politics and Culture from Sidney to Milton“, Cambridge University Press, 1993.

de VIRGIL LEFTER

Celui care va fi citit amplul florilegiu de sonete elisabetane – „Elizabethan Sonnets“ – alcătuit de Sidney Lee, spectacolul Erosului elisabetan i se înfățișează în toată strălucirea sa. Afirmamentul plăsmuirilor, spiritul dramatic, petrarchismul – acel idiom ce a dominat poezia europeană multă vreme (Leonard Forster: „The Icy Fire“), dar, mai presus de toate, celebrarea virtuții, a binelui, frumosului și adevărului fac din Eros un principiu și o forță ce înalță ființa umană. De bunăseamă însă, ciclurile cele mai împlinite artistic, cele ce cuprind în miezul lor esența „doctrinei“ erotice elisabetane și deci renaștentiste a Albionului, sunt totuși „Amoretti“ de Edmund Spenser, „Astrophel și Stella“ de Sir Philip Sidney și, mai ales, enigmaticele și fascinantele sonete shakespeareiene ce înglobează în universul lor o lume și o gândire ce sparg tiparele epocii, vorbind cu aceeași forță de convingere și cititorului de mai târziu. Spenser este un exponent al mentalității oficiale, celebrând în ciclul său Erosul ce își găsește împlinirea în cununie. În sonetul 116, din ciclul shakespeareian, Erosul devine principiu suprem, forță călăuzitoare, axă fundamentală a existenței, căci proclamând că „Iubirea nu-i bufon al Timpului...“, marele Will marchează un punct culminant al Renașterii engleze, prefigurând totodată vremea crepusculară a Barocului. Petrarchizant bine temperat, poet și model uman exemplar, Sidney constituie un caz aparte, după cum vom vedea mai târziu. Cu ani în urmă când, pasionat de lirica elisabetană, zăboveam îndelung asupra unor pagini de vrajă, trei cărți esențiale – John Vyvyan: „Shakespeare and Platonic Beauty“, J.W. Lever: „The Elizabethan Love Sonnet“ și J.B. Leishman: „Themes and Variations in Shakespeare's Sonnets“ – mi-au slujit drept călăuză la înțelegerea și pătrunderea în intimitatea acestui moment de grație din istoria poeziei engleze. Dar după acest moment, după sublima celebrare a Erosului ca „stea călăuzitoare“, ce s-a întâmplat, ce mutații s-au petrecut în conștiința artistului? Oare în camera regală a inimii nu a intervenit nimic odată cu trecerea timpului? Este tocmai întrebarea la care își propune să răspundă o carte mai recentă, în care erudiția, bunul gust, finețea analizei și spiritul cumpănit al universitarului își spun cuvântul. Amplul studiu „Reinventarea iubirii“, subintitulat „Poezie, politică și cultură de la Sidney la Milton“, semnat de profesorul Anthony Low, încearcă a sesiza acele importante schimbări ce s-au petrecut în sensibilitatea artistului, într-o „epocă

de tranziție“, cum numește autorul trecerea de la mentalitatea de curte la „economia de piață“ incipientă, într-un moment în care experimentalismul baconian înfloarește iar dorința de parvenire a tinerilor este infinit mai mare decât posibilitățile pe care societatea le poate oferi. Pe scurt o perioadă de marcate preschimbări în conștiința umană (este epoca cunoscutei disocieri în sensibilitatea artistului englez, postulată de T.S. Eliot), în viața socială, politică și culturală a timpului, înnoiri și convulsii pe care Erosul nu avea cum să nu le înregistreze, el fiind poate, în ciuda eternității sale, cea mai fină cutie de rezonanță a timpului. Cele două texte emblematice aparținând unor mari prozatori și gânditori ai vremii pe care profesorul Low ni le oferă spre meditație – este vorba de Robert Burton cu a sa „Cercetare a Melancoliei“ și Sir Thomas Browne cu a sa „Religio Medici“, texte ce oglindesc, deopotrivă, modul în care Erosul sacru și profan s-a pliat noilor vremuri – dovedesc că, în principiu, gândirea artistului, dar mai presus de toate atmosfera din acea cameră regală a inimii, de care vorbeam mai sus, au rămas, într-un fel, aceleași. Căci „dragostea față de spiritul divin“ este, potrivit lui Th. Browne, „un suflu“ fără de care viața este de neconceput, întocmai ca și Erosul profan, acea forță ce tulbură dar și înalță ființa umană. Sunt texte ce întruchipează exemplar esența erotismului vremii. Ele nu pot cuprinde însă și acele marcate schimbări de ordin artistic și în sfera mentalității pe care poezia le va fi suferit și pe care Anthony Low își propune să le scoată la lumină. Sunt aduși în discuție șase poeți – Sidney, John Donne, George Herbert, Richard Crashaw, Thomas Carew (trei poeți metafizici și un „poet cavalier“) și, bineînțeles, marele Milton, personalități care, cu excepția autorului „Arcadie“, aristocrat prin naștere, fac parte, potrivit autorului, din cerul acelor autentici aristocrați ai spiritului, artiști ce și-au purtat pașii prin școlile înalte de la Oxford și Cambridge, dobândind o noblete mai traică decât orice titlu. Sidney, care aparține trecutului, este adus în discuție pentru că prefigurează zorile unei lumi noi. Poet curtean, el exprimă tocmai criza poeziei aristocratice, prea îngustă pentru a mai putea cuprinde freacă al altor vremi. Detașându-se de convenționalism, convins că publicul curtean este insuficient și incapabil de a mai înțelege tribulațiile erotice ale individului, abandonând în mare parte neoplatonismul și celebrând dorința amantului ce tânjește după împlinirea totală a iubirii, Sidney scrie o poezie a sincerității pe care inima poetului („privește în inima ta și scrie“) o transpune în vers. Donne reprezintă momentul de afirmare deplină a barocului. Experimentând un limbaj nou, el cuprinde în universul poeziei sale efluviile erosului sacru și profan, anunțând peste veacuri Romanticismul. Parohul Catedralei

Sf. Paul, figura aristocratică cu chip hirsut și un licăr de taină în priviri, ce ne scrutează gânditor din miniatura lui Isaac Oliver, a început prin a fi ușor misogin în Satire și Elegii, pentru ca apoi, după căsătorie, să cânte un Eros deplin și pătimaș, care celebrează taina împreunării amanților în solitudine, departe de societate, într-un soi de insulă a îndrăgostiților ce amintește de reclusiunea romantică. Cât privește poezia erotică sacră, ea este marcată de tensiuni baroce, căci „Sonetele sfinte“ dezvăluie masculinitatea puternică a poetului care nu acceptă decât cu greu rolul pasiv ce se cuvine să-l joace în dialog cu Divinitatea. Dacă aceste tensiuni și dileme se rezolvă benefic la Herbert, pentru care raporturile cu Divinitatea sunt aceleași dintre fiul iubitor și părintele său, la Crashaw dorința erotică, forța și vigoarea îndrăgostitului, lipsesc aproape cu desăvârșire. Poezia sa deși cântă plăcerea, amintind de anacreontici, se remarcă prin moliciune, puritate și efeminare, căci acest „capelan al blândeții virginale“ s-a complăcut tot timpul a scrie o poezie a plăcerii lipsită de pasiune. La Carew, acest sofisticat poet cavalier, erosul apare într-o nouă ipostază. Deși un obișnuit al curții, în timpurile noi pe care le trăiește, el părăsește scrupulele cavaleresti și curtene, preconizând un Eros cinic și libertin, al căru scop unic este satisfacerea propriilor plăceri. Milton, figura dominantă a epocii, își va pune, după cum era și firesc, pecetea asupra tematicii iubirii și toată creația sa va fi dominată de convingerea pătimașă că împlinirea supremă a Erosului nu este alta decât „cununia“, nunta amanților primordialii Adam și Eva. Titan al unor timpuri zguduite de revoluție, frământate de puternice transformări sociale și schimbări ale mentalității, tocmai el ce a cântat erosul conjugal este și un adept al divorțului, atunci când incompatibilitatea dintre soți este evidentă. Pe plan religios Milton preconizează și divorțul de o biserică ce și-a trădat menirea. „Reinventarea iubirii“, această trecere în revistă a „metamorfozelor iubirii“ sub presiunea unor considerente de ordin social, politic și cultural, este o carte plină de învățăminte. Pe autor nu-l interesează numai schimbările erosului în noi forme, el ține să ne convingă că în postmodernism mesajul acestor oameni, mesaj ce vine din zonele aurorale ale lumii moderne, nu și-a pierdut semnificația, că experiența lor artistică și umană mai are multe a ne spune. Apoi, cartea lui Anthony Low vine a spulbera, pentru a căta oară, o prejudecată. Deși abundând în note, informații, disocieri și analize, deși pedantă, „Reinventarea iubirii“ se citește ca un roman sui generis al universului fascinant al Erosului, deopotrivă înălțător și tulburător, de care vorbea Robert Burton în cercetarea cazurilor sale de melancolie. În fine, oricât ar părea de ciudat, prin contaminare, o undă de poezie străbate aceste pagini dedicate ele însele poeziei.

1) Traducătorul Dorin Iancu mângâind „Lebăda vrăjită“, carte ieșită din basmele suedeze.

2) Nu, nu se clatină Nicolae Prelipceanu, ci fotoliul lui Fănuș Neagu.

3) Poetul Paul Daian anunță deșteptarea scriitorilor. Pe fază e, deocamdată, numai Adam Puslojič.

4) Ascensiunea dramaturgului Iosif Naghiu (membru în Comitetul Director) era previzibilă. Doar Cristian Teodorescu mai are unele îndoieli, supravegheat de Marius Tupan.

5) Mircea Nedelciu (profil) într-un dialog principal cu silențiosul Aurelian Chivu.

